

Omgevingsvisie Bergen 2030

de meest toekomstbestendige gemeente van Nederland

bureau Nieuwe Gracht - in opdracht van de gemeente Bergen - april 2019

Omgevingsvisie Bergen 2030

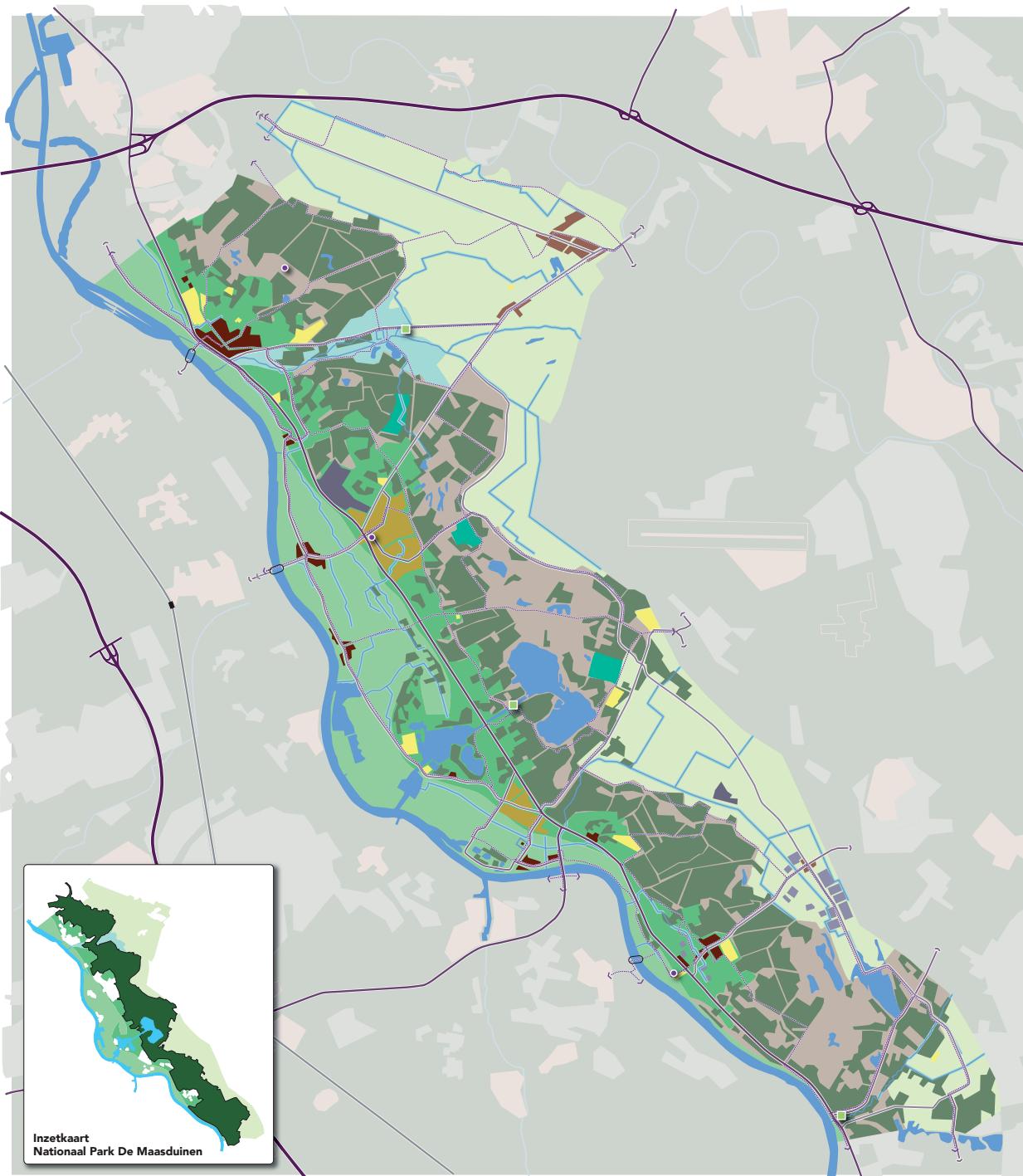
de meest toekomstbestendige gemeente van Nederland

Inhoud

1. Inleiding	9
1.1 Aanleiding & doel	9
1.2 Proces & participatie	10
1.3 Uitkomsten participatie	12
2. Analyse	15
2.1 Opbouw van de gemeente	15
2.2 Huidige situatie & lopend beleid	17
2.3 Lopende projecten	21
2.4 Trends & ontwikkelingen	22
3. Visie 2030	25
3.1 De visie 2030 in 10 hoofdkeuzes	25
3.2 Visiekaart 2030	32
Visiekaart 2030 en legenda	34
4. Uitvoering	37
4.1 Status & proces	37
4.2 Overzicht projecten & ambities	37
4.3 Instrumentarium	40
4.4 Kostenverhaal	41
4.5 Aanvullende opmerkingen	42
Bronnen	43
Colofon	45

OMGEVINGSVISIE BERGEN 2030

HUIDIGE OPBOUW GEMEENTE BERGEN

Omgevingsvisie als invulling van een gemeentelijke toekomstvisie

Een omgevingsvisie is geen losstaand gegeven. Het is een van de manieren om de toekomstvisie van een gemeente te concretiseren en in te vullen. En misschien wel een van de meest omvangrijke en impactvolle. Voor een goed begrip en waardering van de Omgevingsvisie hierbij dus eerst een beknopte toelichting van de gemeentelijke toekomstvisie.

De gemeentelijke toekomstvisie is een keuze. De toekomstvisie beschrijft waar de gemeente in de toekomst voor wil staan, wat ze wil zijn en voor wie. Daarbij wordt gezocht hoe de gemeente op een waardevolle en onderscheiden manier gebruik kan maken van de ligging, het verleden, de natuurlijke bronnen, de bewoners, de economie. Voor de gemeente Bergen levert dat een rijke oogst op: de prachtige natuurlijke rijkdommen en afwisselend landschap, de bijzondere geografische ligging en het rijke verleden bieden uitgelezen bouwstenen voor de toekomst. Maar er moeten ook antwoorden gegeven worden op de vergrijzing, de rol van toerisme en recreatie, ondernemerschap, landbouw en leefbaarheid.

Voor Bergen is er nagedacht over een aantal aantrekkelijke scenario's. Willen we een geheime parel zijn en alle schoonheid van de Maasduinen voor onszelf houden? Of kunnen we inspelen op de groei aan gepensioneerden en hier een pensionado's paradijs ontwikkelen? We kunnen ook gaan voor de groenste ge-

meente en een toeristisch trekpleister vormen. Of zullen we een verdergaande invulling geven aan de verduurzaming van deze gemeente? Wat wij willen voorkomen is dat het gemeentelijke voorzieningenniveau onder de kritische grens komt, de leefbaarheid in de gemeente ernstig onder druk komt te staan en de gemeentelijke economische dynamiek stil komt te staan. En tegelijk willen we ook voorkomen dat een focus op het maximaal uitbuiten van onze natuurlijke rijkdommen leidt tot een korte termijn succes ten koste van die natuur.

Kijkende naar wat is opgehaald, de opgestarte projecten maar ook de mondiale en nationale ontwikkelingen volgend blijkt dat het scenario van de meest toekomstbestendige gemeente het best past en aansluit bij de behoeftes. Een unieke, uitdagende, haalbare en vooral zéér aantrekkelijke visie.

Meest toekomstbestendige gemeente?

Dat betekent allereerst een gemeente met toekomst: een omgeving die voldoende redenen biedt om er te willen wonen, recreëren en werken. Omdat het een groene gemeente is, met een passend woningaanbod, prima bereikbare voorzieningen. Een gemeente waar bewust gebouwd wordt aan een gezonde leefomgeving en een prettig leefklimaat in de dorpen.

We hebben de ambitie Bergen uit te bouwen tot de meest toekomstbestendige gemeente. Een gemeente die energie onafhankelijk is, CO₂-neutral, met energie-neutrale woningen en zero-footprint toerisme en recreatie. Waar bestaande agrarische bedrijven die kwalitatief

hoogwaardig zijn en invulling geven aan de in de Omgevingsvisie geschetste ambities de ruimte krijgen en waar plaats is voor gevarieerde kleinschalige biologische landbouw, gericht op lokale afzet om landschap en landbouw in evenwicht te houden. Waar ruimte wordt gegeven aan innovatie en toekomst aan de agrarische sector via circulaire economie. En over de grens wordt gekeken, waarbij samenwerking niet wordt geschuwd.

Wat betekent dit nu concreet?

We willen ons als gemeente ontwikkelen tot nationaal voorloper op het gebied van duurzaamheid en ons profileren als een energie-onafhankelijke gemeente, waar met respect voor de aanwezige natuur, het bestaande landschap en het rijke erfgoed ruimte geboden wordt aan vernieuwende initiatieven op het gebied van duurzaam wonen en werken waar een aantrekkingskracht vanuit gaat voor jonge (hoger opgeleide) mensen.

Wij willen ook ruimte bieden aan initiatieven die de toename van het zelfvoorzienend vermogen van de gemeenschap bevorderen, een belangrijke bijdrage leveren aan de verduurzaming van de samenleving en de onderlinge saamhorigheid in de gemeente vergroten (denk bijvoorbeeld aan een agrariër die zich richt op de productie van een groot aantal gewassen gericht op een directe afzet bij de lokale bevolking of vernieuwende zorgconcepten).

Wij willen faciliteren dat elke verandering, elke keuze, elke beslissing een (lokale) bijdrage levert aan een betere wereld. Zodat wij Bergen

béter achterlaten dan we het gekregen hebben. Een Bergen dat we trots kunnen overdragen aan de volgende generaties.

Als gemeente willen wij het goede voorbeeld geven en invulling geven aan de Toekomstvisie. Denk bijvoorbeeld aan het verduurzamen van gemeentelijke gebouwen, nieuw pachtbeleid en opleiding van het personeel.

In deze Omgevingsvisie worden stappen voorgesteld in het realiseren van deze visie.

1

Inleiding

Vooraf

Voor u ligt de Omgevingsvisie Bergen 2030. Een visie die is opgesteld in nauwe samenspraak met bewoners, belangengroepen en de politiek. In de Omgevingsvisie wordt beschreven hoe de gemeente zich de komende jaren verder wil ontwikkelen en welke ruimtelijke keuzes daar bij horen.

De Omgevingsvisie is eind 2018 ter inzage gelegd in een formele inspraakprocedure. De ingediende zienswijzen zijn beantwoord in de Nota Zienswijzen (maart 2019) en de wijzigingen die hieruit voortvloeien zijn in deze Omgevingsvisie verwerkt. De Omgevingsvisie Bergen 2030 is door de gemeenteraad in 2019 vastgesteld.

1.1 Aanleiding & doel

Omgevingswet

In 2021 wordt de Omgevingswet van kracht. Binnen deze wet wordt veel bestaande wet- en regelgeving op het gebied van ruimtelijke ordening, water, milieu, verkeer en natuur gebundeld. Ook wordt nadrukkelijk een koppeling gelegd met onderwerpen als zorg en gezondheid, zolang deze betrekking hebben op de fysieke leefomgeving.

Door het bundelen van bestaande wetten en regels moet de regeldruk worden verminderd en bestaande procedures worden vereenvoudigd, bijvoorbeeld bij het aanvragen van vergunningen. Het belangrijkste doel van de Omgevingswet is echter om zo integraal mogelijke afwegingen en keuzes te kunnen maken. Dit moet uiteindelijk leiden tot een woon- en werkomgeving die mooier, veiliger en gezonder is.

Met het invoeren van de Omgevingswet wordt tevens de omslag gemaakt van ‘toelatingsplanologie’ naar ‘uitnodigingsplanologie’, oftewel van het toetsen van initiatieven aan vooraf opgestelde regels naar het maken van plannen die uitnodigen tot initiatieven van ondernemers en burgers.

De Omgevingswet onderscheidt twee officiële planvormen. De **Omgevingsvisie** is een nog integralere uitvoering van de klassieke structuurvisie en doet uitspraken over de (ruimtelijke) ontwikkeling van een gemeente als geheel.¹ Het is een visie waarin ver vooruit wordt gekeken met als doel inzicht te geven in de gewenste ontwikkeling van een gemeente voor de komende vijf à tien jaar. Het **Omgevingsplan** vervangt het huidige bestemmingsplan en is juridisch bindend. De hoofdlijnen uit de Omgevingsvisie worden vertaald in het omgevingsplan.

Nationale Omgevingsvisie (NOVI)

Ook het Rijk werkt momenteel aan een omgevingsvisie, de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). Daarbij worden vier belangrijke thema's onderscheiden:

- Naar een duurzame, concurrerende economie: innovatie, productiviteit en verduurzaming.
- Naar een klimaatbestendige en klimaatneutrale samenleving.
- Naar een toekomstbestendige en bereikbare woon- en werkomgeving.
- Naar een waardevolle leefomgeving: verantwoord omgaan met natuur, landbouw, erfgoed en landschap.

1. Net als bij structuurvisies uit de Wro geldt de regel dat een gemeente één of meer Omgevingsvisies voor het eigen grondgebied kan opstellen, mits het totale grondgebied van de gemeente gedekt is. Het opstellen van een Omgevingsvisie voor het eigen grondgebied is ook binnen de Omgevingswet verplicht.

Hoewel de NOVI gericht is op een andere schaal dan een gemeentelijke Omgevingsvisie, blijken de onderscheiden thema's ook op de schaal van Bergen relevant te zijn. In deze Omgevingsvisie geeft Bergen verder invulling aan deze thema's.

Omgevingsvisie Bergen

Deze Omgevingsvisie Bergen heeft het jaar 2030 als planhorizon. De visie richt zich op het gehele grondgebied van de gemeente, met uitzondering van het Energielandgoed Wells Meer. Voor dit gebied heeft de gemeenteraad in 2018 een structuurvisie vastgesteld.

De Omgevingsvisie Bergen is een beknopte visie, waarin uitspraken worden gedaan over de gewenste identiteit van de gemeente én belangrijke keuzes worden gemaakt op het gebied van o.a. wonen, werken, verkeer, landbouw, landschap, natuur, water, milieu en positieve gezondheid. Die keuzes zijn gebaseerd op een analyse van lopend beleid en van de ruimtelijke opbouw van de gemeente. Ook is rekening gehouden met trends en ontwikkelingen waar Bergen de komende jaren mee te maken zal krijgen.

Bij het opstellen van deze visie is bovenbenedankbaar gebruik gemaakt van de inbreng die is geleverd door bewoners, belangengroepen en maatschappelijke organisaties in en rond Bergen.

1.2 Proces & participatie

Breed opgezette participatie

Dat laten meedenken van bewoners, belangengroepen en maatschappelijke organisaties vormt een belangrijk aandachtspunt in de Omgevings-

**Hoe ik Bergen zie...
WEEKPROGRAMMA**

Kijk voor meer informatie over de week van 'Hoe ik Bergen zie...' op www.bergen.nl

	08.00	09.00	10.00	11.00	12.00	13.00	14.00	15.00	16.00	17.00	18.00	19.00	20.00
VRIJDAG 11 mei													
ZAT/ZONDAG 12/13 mei													
MAANDAG 14 mei	PONT AFFERDEN Stellingbord op locatie				'T DIEKSKE Stellingbord op locatie	ONLINE POLL Start instagram poll Mening van jongeren							
DINSDAG 15 mei	VITUSSCHOOL Stellingbord op locatie									MOSAÏQUE Stellingbord op locatie		DE BUUN 'Hoe ik Bergen zie...' Toekomstavond 1	
WOENSDAG 16 mei	PONT BERGEN Stellingbord op locatie	OCB Stellingbord op locatie		BASISCHOLEN Einde tekenwedstrijd Op school inleveren	MAASDUINEN STAETE Stellingbord op locatie							'T VEERHUIS (AIJEN) Het beste uit jezelf Sprekers met succes	
DONDERDAG 17 mei	'T KENDELKE Stellingbord op locatie									H&P SUPERMARKT Stellingbord op locatie		KLAPROOS 'Hoe ik Bergen zie...' Toekomstavond 2	
VRIJDAG 18 mei		INLOOP GEMEENTEHUIS Vraag maar raak Aan de ambtenaar		CATHARINASCHOOL Stellingbord op locatie	GEMEENTEHUIS Bekendmaking tekenwedstrijd En afsluiting week 'Hoe ik Bergen zie...'								

programma Week van de Omgevingsvisie

wet. De gemeente Bergen heeft ervoor gekozen om deze participatie zo breed mogelijk op te zetten. De basis is gelegd tijdens een aantal interne ambtelijke bijeenkomsten. Vervolgens is het gesprek aangegaan met stakeholders en ondernemers.²

2. Het ging daarbij onder andere om buurgemeenten, de provincie, het waterschap, de woningcorporatie, zorgverleners, natuurorganisaties, de LLTB.

Bewoners zijn uitgebreid in beeld geweest tijdens de week van 'Hoe ik Bergen zie'. Deze week in het kader van de Omgevingsvisie is half mei georganiseerd en bestond o.a. uit toekomstavonden in Siebenoord en Well voor het noordelijke en het zuidelijke deel van de gemeente, een tekenwedstrijd voor basisschoolleerlingen en mogelijkheden om online te reageren. Daarnaast heeft een stellingbord 'rondgereisd' door de hele gemeente.

De opkomst tijdens de toekomstavonden was wat aan de lage kant, maar daar staat tegenover dat ruim 350 individuele reacties zijn geleverd op de stellingen. Al met al is er veel opgehaald en zijn er goede discussies gevoerd.

Identiteit, kansen, opgaven & keuzes

Tijdens alle bijeenkomsten is de aanwezigen gevraagd naar hun mening over de (gewenste) identiteit van de gemeente en de belangrijkste kansen, opgaven en keuzes waar de gemeente voor staat. De volgende paragraaf geeft een beknopt overzicht van de belangrijkste aandachtspunten die naar voren zijn gebracht.

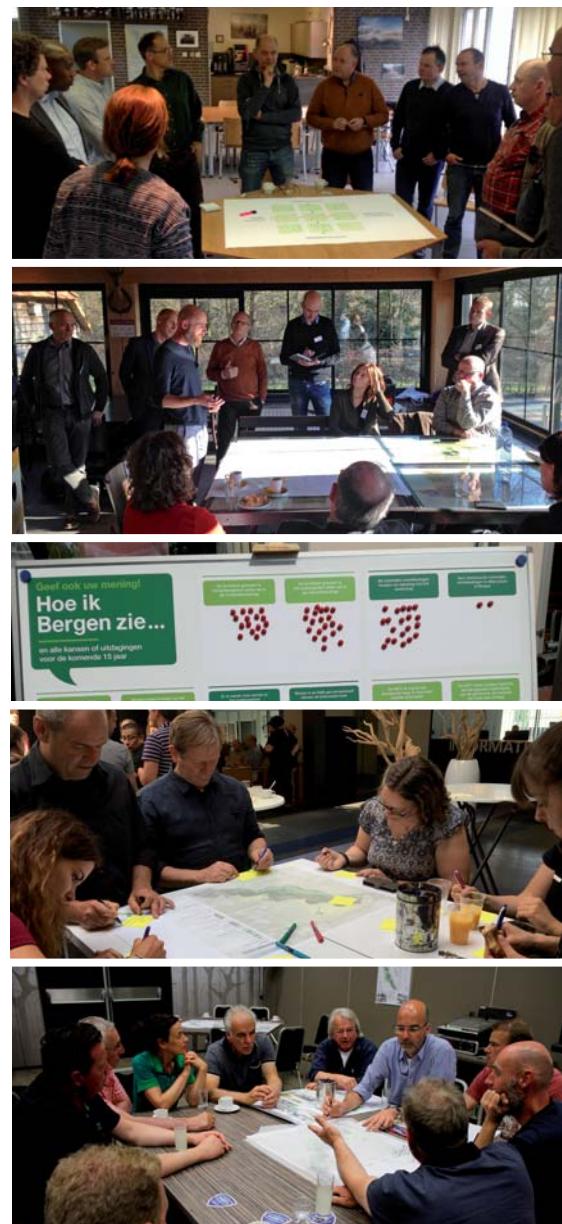
Hoofdlijnennotitie

De resultaten van de uitgebreide participatieronde zijn in eerste instantie verwerkt in de Hoofdlijnennotitie van juni 2018. In deze notitie zijn de uitkomsten uit de analyse en de participatie gebundeld, samen met een overzicht van de belangrijkste bouwstenen voor de toekomst. De Hoofdlijnennotitie was bedoeld als discussiestuk en bevatte daarom per onderwerp een beschrijving van de belangrijkste keuzes en de bijbehorende consequenties. Bij een aantal onderwerpen waren de meningen zo eenduidig dat al een keuze of bandbreedte kon worden bepaald. De Hoofdlijnennotitie sloot af met een eerste voorzet voor de Visiekaart 2030 en is op 4 juli in een werkbijeenkomst met de gemeenteraad besproken. Ook de daar gemaakte op- en aanmerkingen zijn meegenomen in deze Omgevingsvisie.

Enkele opmerkingen bij deze omgevingsvisie

Over de Structuurvisie+ 2014

Met deze Omgevingsvisie komt de Structuurvisie+ 2014 als gebiedsdekkende structuurvisie te vervallen. Dit met uitzondering van het LKM onderdeel

een overzicht van de verschillende bijeenkomsten

(Limburgs Kwaliteitsmenu, pag. 35-42) dat integraal wordt overgenomen en als bijlage van deze Omgevingsvisie beschouwd dient te worden.³

Over de Structuurvisie Maaspark Well

De Omgevingsvisie bouwt voort op de hoofdlijnen van de veel gedetailleerder Structuurvisie Maaspark Well (SAB, 2011), die zijn geldigheid behoudt.

Over project 'Energielandgoed Wells Meer'

In hoofdstuk 2.3 (Lopende projecten) wordt onder meer aandacht besteed aan het project 'Energielandgoed Wells Meer' waarvoor op 18 december 2018 door de gemeenteraad een structuurvisie is vastgesteld. Het volstaat in de Omgevingsvisie om de ambitie m.b.t. het duurzame energiebeleid duidelijk te maken. Voor de verdere uitwerking en besluitvorming wordt verwezen naar het project Energielandgoed Wells Meer, fase 1 (haalbaarheidsstudie, structuurvisie, plan-MER) en fase 2 (masterplan, bestemmingplan, project-MER). Op de (visie) kaart wordt alleen de gebiedsbegrenzing van dit project aangegeven en in de tekst wordt kort informatie gegeven over dit project.

11

Over de kaarten in de omgevingsvisie

De kaarten in de Omgevingsvisie zijn indicatief bedoeld en zijn alleen van belang om in de tekst beschreven ontwikkelingen op hoofdlijnen te visualiseren.. Aan op kaarten aangegeven begrenzingen e.d. kunnen geen rechten worden ontleend.

3. Zie ook Gelders Genootschap en LKM op pag. 42.

1.3 Uitkomsten participatie

In deze paragraaf worden de uitkomsten uit de participatie beschreven voor de belangrijkste thema's.

Identiteit & trots

Van veel kanten wordt aangegeven dat er behoefte is aan duidelijke uitspraken over de identiteit van de gemeente. "Schets een stip op de horizon en maak de keuzes die daarbij horen." Daar hoort een Omgevingsvisie bij waarin Bergen duidelijk gepositioneerd wordt ten opzichte van de gemeenten in de omgeving.

12

Het woord 'trots' is opvallend vaak genoemd tijdens de verschillende bijeenkomsten. Mensen voelen zich zeer verbonden met hun eigen dorp en zijn daar trots op. Dat geldt minder voor de gemeente als geheel. Ook hieruit blijkt dat een gezamenlijke identiteit ontbreekt.

Van verschillende kanten wordt aangegeven dat de Maas weliswaar belangrijk is in de landschapsopbouw en de historie van de gemeente, maar dat de rivier op te veel plekken nauwelijks beleefbaar is. Hier kan en moet een slag worden gemaakt.

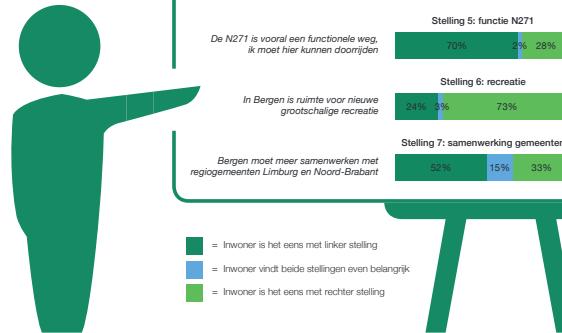
Duurzaamheid

Bergen zet hoog in op het gebied van duurzaamheid. Dat leidt tot kritische geluiden bij enkele mensen die niet zitten te wachten op zonneweides en windmolens. Opvallend is echter dat de overgrote meerderheid de plannen voor het Energielandgoed Wells Meer steunt. Sterker nog, mensen zien een sterke inzet op duurzaamheid als een kans om Bergen op de kaart te zetten en nieuwe werkgelegenheid te realiseren. Wel wordt er gepleit voor een duidelijke zonering van de gemeente, aangezien het landschap niet overal geschikt is voor groot-schalige energiewinning.

2570 magneetjes zijn er in totaal geplakt.

**Dat zijn er gemiddeld:
367 per stelling**

15 locaties in de gemeente hebben we bezocht om uw mening te peilen

= Inwoner is het eens met linker stelling
= Inwoner vindt beide staten even belangrijk
= Inwoner is het eens met rechter stelling

Dagen op het gemeente-huis: bezoekers gingen hier tijdens het wachten in gesprek met een specialist

Reacties op lokale succesverhalen: 'trots' en 'saamhorigheid' zijn belangrijke waarden

Tekeningen en 7 winnaars: Krijgen we robots tegen eenzaamheid? Of vangen we bliksem voor energie?

Toekomstavonden met gemiddeld 10 bezoekers: een relatief kleine opkomst, maar veel nuttige input

tijdens de 'Week van de Omgevingsvisie' heeft een stellingenbord rondgereisd door de gemeente

Leefklimaat

Er is behoefte aan een uitwerking op het gebied van leefklimaat. Zo wordt duidelijk wat per kern de belangrijke aandachtspunten zijn en welke mogelijke maatregelen daar bij horen. Mogelijke onderwerpen zijn groen, vormgeving van de buitenruimte, mogelijkheden om te bewegen, schone lucht (intensieve veehouderij en houtkachels worden regelmatig als bedreiging genoemd) en geluid.

Economie

Op economisch gebied is men over het algemeen van mening dat Bergen moet uitgaan van eigen kracht en kwaliteiten. De basis van de Bergense economie wordt gevormd door landbouw en recreatie, maar daarnaast moet gezocht worden naar nieuwe dragers voor de toekomst. Verbind natuur en landbouw met elkaar en creëer een win-win situatie met een nieuw toekomstperspectief voor de landbouw. Er is behoefte aan verdienmodellen voor kleinschalige landbouwbedrijven. Duurzaamheid kan zo'n nieuwe drager zijn. Kijk daarbij ook over de grens. De gemeente kan met het grondbeleid (o.a. via de pacht) duurzame landbouw stimuleren.

Als panden leegstaan is dat een bron van ergernis. Geopperd wordt om in deze panden ruimte te bieden aan startende ondernemers, waarbij flexibel met de regels mag worden omgegaan.

Verkeer

Op het gebied van verkeer worden drie onderwerpen vaak genoemd. Ten eerste is er behoefte aan beter georganiseerd openbaar vervoer op maat, zowel voor ouderen, als jongeren. Op deze manier kunnen voorzieningen en werkgelegenheid bereikbaar blijven. Ten tweede wordt om blijvende aandacht gevraagd voor de verkeersveiligheid op de

Hoe ik Bergen zie... teken en win!

tekenwedstrijd 'hoe ik Bergen zie': kinderen vragen om ruimte voor innovatie, duurzaamheid, creativiteit en 'out of the box' denken

buitenwegen. Ten derde zou de N271 een grotere rol moeten spelen als het visitekaartje van de gemeente. Dit wel met de kanttekening dat dit niet moet leiden tot een verlaging van de maximum snelheid.

Natuur

De belangrijkste natuurwaarden in de gemeente zijn te vinden in Nationaal Park De Maasduinen en staan voor niemand ter discussie. Ook buiten de natuurgebieden mogen de natuurkwaliteiten worden versterkt, bijvoorbeeld in de beekdalen en langs akerranden.

Toerisme & recreatie

Recreatie hoort bij Bergen, maar veel mensen pleiten wel voor een kwaliteitsslag. Het gaat dan om de uitstraling van met name de grotere recreatievoorzieningen en om de toegevoegde waarde voor Bergen. Mensen ervaren een toenemende recreatiedruk en pleiten voor een goede zonering en het verbeteren van de aanwezige infrastructuur.

Recreëren in Bergen moet een unieke belevenis zijn en moet tegelijkertijd ook zo veel mogelijk toevoegen aan de Bergense economie en het instandhouden van de natuur. Het vinden van de juiste balans tussen recreatie en ondernemen, natuur en rust vormt daarom een belangrijk aandachtspunt.

Bevolking

Erg opvallend is dat mensen niet van plan zijn om zich zomaar neer te leggen bij de voorspelde bevolkingskrimp. In overgrote meerderheid - op geen enkel ander onderwerp zijn mensen zo uitgesproken - wordt aangegeven dat moet worden ingezet op het keren van de trend. Het gaat daarbij niet om groeien op zich, wel om de vraag wat je moet doen om aantrekkelijk te blijven als woongemeente. Achterover leunen is geen optie, Bergen moet zich blijven vernieuwen.

Woningvoorraad

Bergen staat voor de opgave om de bestaande woningvoorraad af te stemmen op de veranderende vraag. Er is behoefte aan (kleinere) woningen voor jongeren en ouderen, in de buurt van voorzieningen. Tegelijkertijd wordt ook gevraagd om moderne, luxe woningen en wat meer speelruimte om te bouwen in het buitengebied. Er moet gezocht worden naar manieren om de benodigde herontwikkeling van de bestaande woningvoorraad op gang te brengen.

Voorzieningen

Goede voorzieningen in de dorpen worden gezien als cruciaal voor het instandhouden van de leefbaarheid. Zo wordt de sluiting van het zwembad door veel mensen als een groot gemis ervaren. Tegelijkertijd zijn mensen realistisch genoeg om in te zien dat de mogelijkheden beperkt zijn. Men pleit dan ook voor goede verbindingen tussen de dorpen, zodat gebruik kan worden gemaakt van elkaars voorzieningen. Er zijn voorzichtige geluiden over samenwerking tussen dorpen op het gebied van (sport)voorzieningen. Daarnaast benadrukken veel mensen hoe belangrijk snel internet is in een gemeente met veel kleine kernen.

Positieve gezondheid

De basis voor positieve gezondheid is in Bergen aanwezig. Een goede bereikbaarheid van zorgvoorzieningen blijft een punt van aandacht. Aanvullende inspanningen zouden vooral gericht moeten zijn op het met elkaar in contact brengen van mensen en een inrichting van de openbare ruimte die uitnodigt tot bewegen en ontmoeting.

Jong en oud geven aan dat er behoefte is aan meer voorzieningen voor jongeren. Dat kan variëren van een trapveldje tot een ontmoetingsplek. Dergelijke voorzieningen kunnen er aan bijdragen dat de gemeente aantrekkelijker wordt voor jongeren.

2

Analyse

Vooraf

In dit hoofdstuk worden het ontstaan en de huidige opbouw van de gemeente beschreven. Daarnaast komen lopend beleid en trends en ontwikkelingen waar de gemeente de komende jaren mee te maken gaat krijgen aan bod. Deze (ruimtelijke) analyse vormt samen met de uitkomsten uit de participatie de basis voor de beleidskeuzes die in het volgende hoofdstuk worden beschreven.

2.1 Opbouw van de gemeente

Ontstaansgeschiedenis

De ontstaansgeschiedenis en daarmee het landschap én de huidige opbouw van de gemeente Bergen zijn sterk bepaald door de Maas. Geologen onderscheiden in de ondergrond van het Maasdal maar liefst 31 terrassen die gevormd zijn tijdens de verschillende ijstijden. Als gevolg van windafzettingen en menselijk ingrijpen zijn tegenwoordig nog drie terrassen herkenbaar in het landschap. De overgangen van deze terrassen lopen ruwweg in noordzuid-richting. Het laagterras ligt op een hoogte van ca. 40 m. +NAP, het hoogterras, dat zich tot ver in Duitsland uitstrekkt, op ongeveer 220 meter. Daartussen ligt het brede middenterras.¹

De gemeente Bergen is gelegen op het laag- en middenterras.² In het laagterras is de Maas uiteraard nog steeds prominent aanwezig. Het gebied wordt verder gedomineerd door natuur en kleinschalige landbouw. Als gevolg van de ligging is Bergen rijk aan cultuurhistorisch, archeologisch en

1. Bron: o.a. *Geologie van Nederland / rivierterrassen*.
2. Het middenterras is ongeveer 150.000 jaar geleden ontstaan. Het laagterras is ontstaan tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien, die duurde tot ongeveer 10.000 jaar geleden.

landschappelijk erfgoed: in de oudere kernen, maar bijvoorbeeld ook in de vorm van fraaie laanbeplanting langs de N271.³ In delen van het laagterras is het Maasheggenlandschap nog herkenbaar. Deze kenmerken en kwaliteiten hebben een recreatieve aantrekkingskracht.

De westrand van het middenterras bestaat voor het grootste deel uit Nationaal Park De Maasduinen, uniek vanwege de aanwezigheid van de langste reeks rivierduinen in Nederland. Tussen Nationaal Park De Maasduinen en de Duitse grens ligt een jong ontginningslandschap. Rondom Siebengewald is dit landschap het meest grootschalig. In het meest zuidelijke deel van het ontginningslandschap - rond Tuindorp - heeft zich een glastuinbouwgebied ontwikkeld.

Bebouwing

De oudste bebouwing in de gemeente is ontstaan in de buurt van de rivier, op wat hoger gelegen ruggen op het laagterras en op de overgang naar het middenterras. Hier vinden we Afferden, Bergen, Aijen en de oudere delen van Well en Wellerlooi. Latere uitbreidingen van de dorpen vonden steeds vast op het hoger gelegen middenterras plaats. Zo is Nieuw Bergen ontstaan en ook Afferden, Well en Wellerlooi kennen flinke uitbreidingen op het middenterras. Siebengewald is eveneens een oud dorp, maar kent een andere ontstaansgeschiedenis, als agrarisch dorp in de hoger gelegen ontginnings-

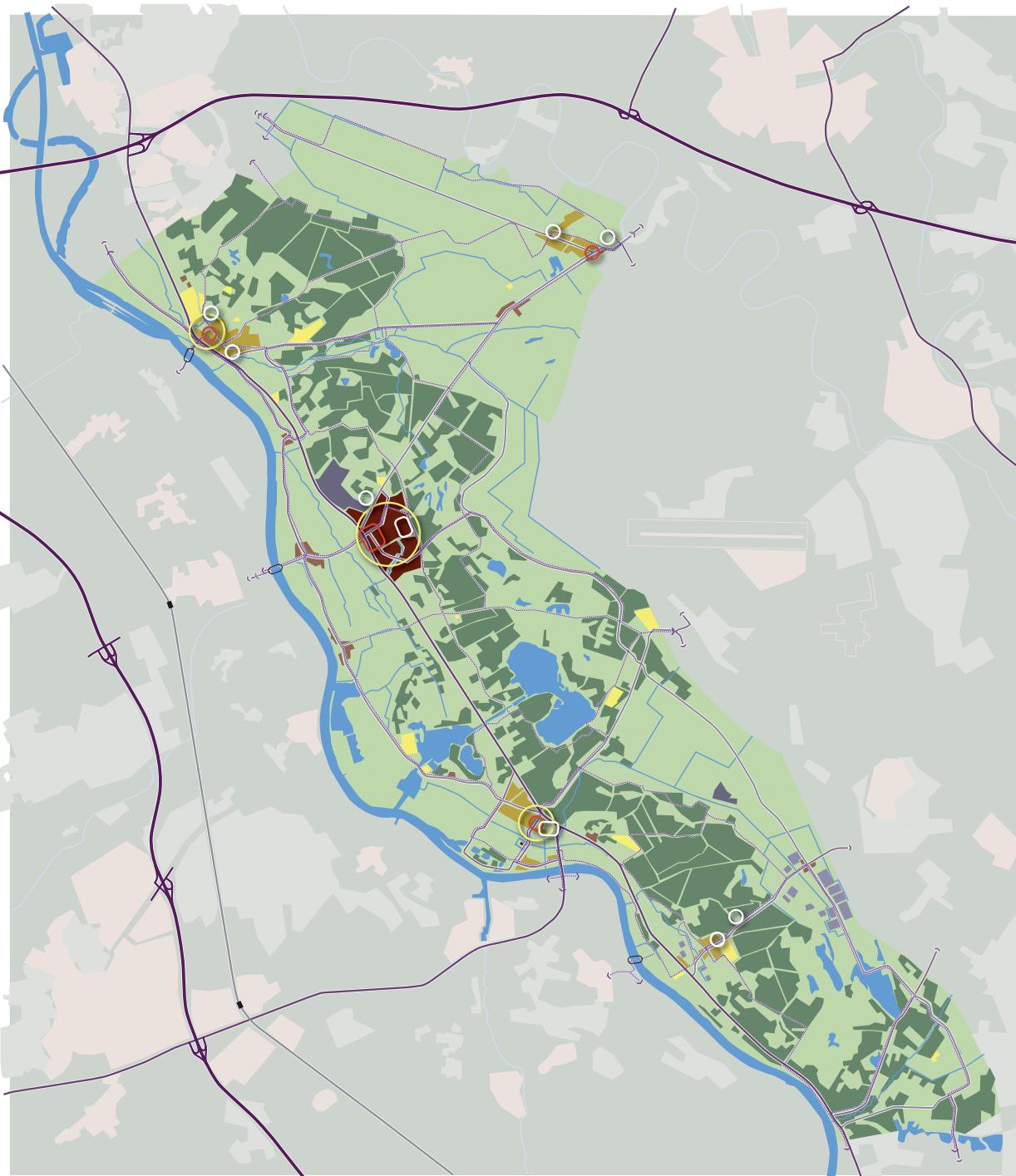
Ligging in de regio

Bergen is een langgerekte gemeente, die aan de westzijde wordt begrensd door de Maas en aan de oostzijde door de grens met Duitsland. De N271 vormt de belangrijkste route door de gemeente.

3. De weg is een van de oudere van Nederland en had al in de tijd van Napoleon een belangrijke functie (bron: wikipedia).

OMGEVINGSVISIE BERGEN 2030

DE DORPEN WONEN / VOORZIENINGEN / LEEFKLIMAAT & WELZIJN

landschappelijke onderlegger

- bosgebied met name in Nationaal Park De Maasduinen
- water Maas, beken, plassen & vennen

verstedelijking

- regionaal voorzieningencentrum Nieuw Bergen
- lokale voorzieningencentra Afferden, Siebengewald, Well & Wellerloo
- overige dorpen
- bedrijven(terrein) De Flammert & Ecofuels
- verblijfsrecreatie

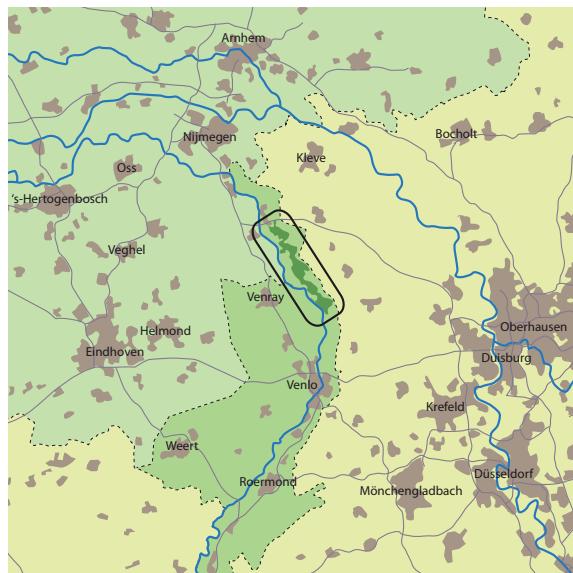
infrastructuur

- autowegen snelwegen / N-wegen / overige wegen
- spoorlijn Nijmegen - Venlo
- hoofdfietsroutes tussen knooppunten

voorzieningen

- sport- & onderwijs sportcomplexen & basisscholen
- winkels supermarkten & overige detailhandel
- zorg huisartsen

positie in de regio

Deze voormalige rijksweg is aangelegd in de 19e eeuw en vormde ooit de belangrijkste verbinding tussen Nijmegen en Maastricht. Later heeft de A73 deze functie grotendeels overgenomen.

Als gevolg van de relatief geïsoleerde ligging is Bergen door de eeuwen heen vooral op zichzelf aangewezen geweest. De gemeenschappen in de verschillende dorpen zijn dan ook bijzonder hecht. 'Forenzendorp' Nieuw Bergen vormt hierop een uitzondering, maar heeft wel de meeste voorzieningen van alle Bergense kernen. Voor stedelijke voorzieningen zijn de inwoners van Bergen aangewezen op de grotere kernen in de omgeving. Het noordelijke deel van de gemeente is vooral gericht op Boxmeer, Gennep en Goch. Het zuidelijke deel van de gemeente richt zich vooral op Venray, Venlo en Kevelaer. Persoonlijke voorkeuren van inwoners spelen hierbij overigens een belangrijke rol.

De positie van de gemeente Bergen als rustige en groene 'oase' temidden van een aantal drukke stedelijke regio's, zal in de toekomst niet wezenlijk veranderen.

2.2 Huidige situatie & lopend beleid

Inleiding

Voor de belangrijke sectoren is lopend beleid beschikbaar. De positie van Bergen als rustige, groene en agrarische gemeente, gelegen in een krimpregio vormt in alle gevallen de basis voor dat beleid. De hoofdlijnen per beleidssector worden hieronder samengevat

Wonen

De gemeente Bergen had op 1 januari 2018 13.110 inwoners, bij zo'n 5.600 huishoudens. Hoewel Bergen in een krimpregio ligt, is de voorspelde krimp tot nu toe uitgebleven. Wel is duidelijk sprake van vergrijzing. Tegelijkertijd treedt ontgroening op doordat jongeren wegtrekken, bijvoorbeeld om elders te gaan studeren. Hierdoor neemt het aandeel ouderen nog sterker toe dan op basis van normale bevolkingsontwikkeling verwacht zou mogen worden. Wat betreft het aantal huishoudens is in de periode tot 2028 nog sprake van groei. Daarna zal naar verwachting een daling inzetten. Op basis van deze cijfers heeft de gemeente Bergen tot 2028 nog ruimte voor de bouw van 200 woningen. De woonopgave voor Bergen - en daarmee het beleid op het gebied van woningbouw - verschuift als gevolg van deze ontwikkelingen meer en meer naar een kwalitatieve en zal dus steeds meer gericht zijn op het zo goed mogelijk laten aansluiten van de bestaande woningvoorraad op een veranderende vraag.⁴

4. Bron: Reith Advies, Woonvisie gemeente Bergen, 2017 - 2021 (2017) & website gemeente Bergen.

Voorzieningen

Op het gebied van (zorg)voorzieningen is het beleid van de gemeente gericht op het zo veel mogelijk handhaven van voorzieningen in de verschillende kernen. Daarbij moet wel de kanttekening worden gemaakt dat de gemeente niet over alle soorten voorzieningen zeggenschap heeft.

Ondanks de inspanningen van verschillende partijen hebben recent enkele voorzieningen de deuren moeten sluiten. Dat geldt bijvoorbeeld voor de supermarkten in Afferden en Well en de basisschool in Bergen. Mede als gevolg hiervan is de hiërarchie tussen de verschillende kernen op het gebied van voorzieningen wat scherper aan het worden.

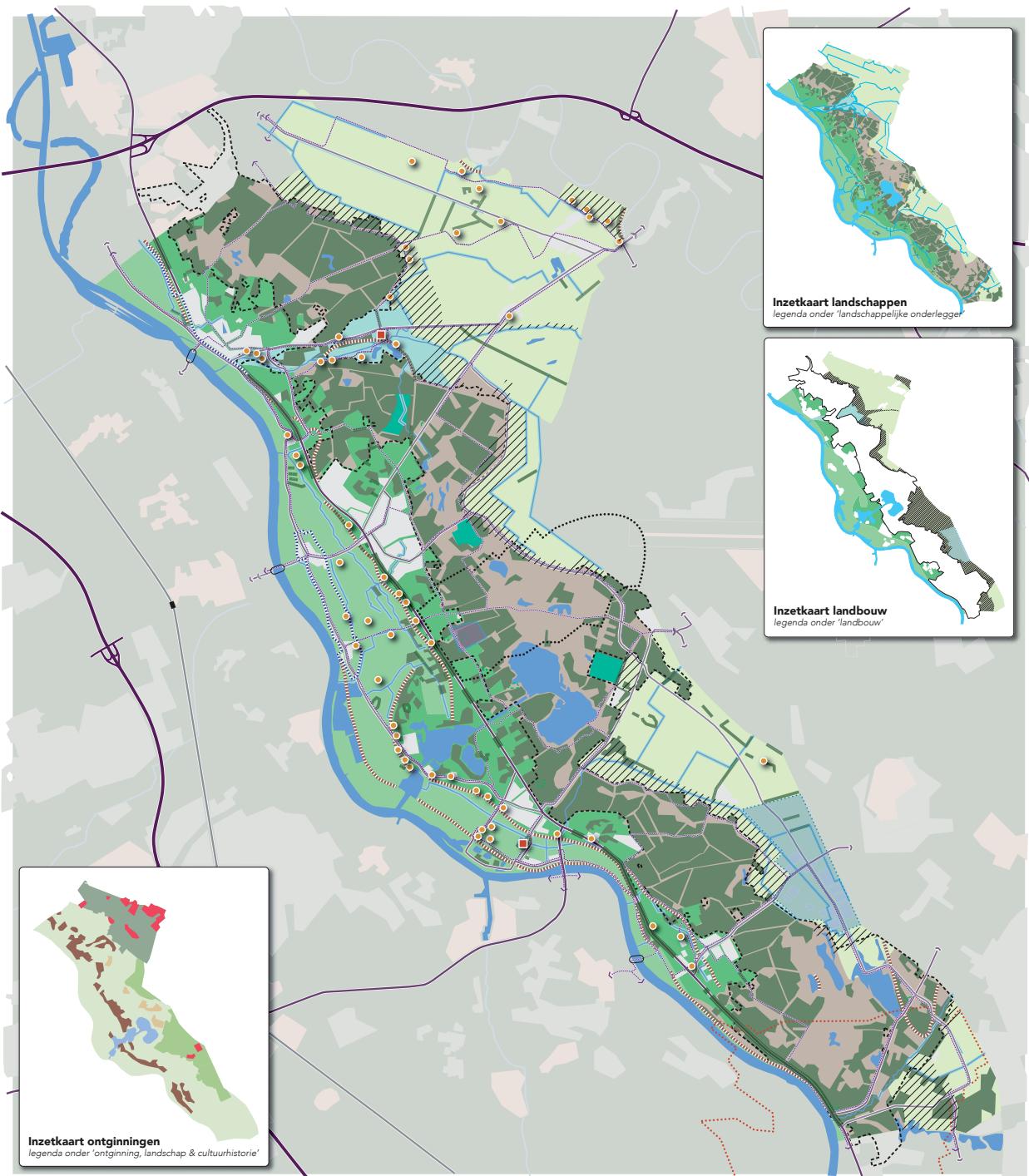
Basisonderwijs en sportaccommodaties zijn te vinden in Afferden, Nieuw Bergen, Siebengewald, Well en Wellerlooi. Deze vijf kernen worden dan ook als de hoofdkernen van de gemeente gezien. De laatste jaren is door de gemeenschap veel geïnvesteerd in 'ruimte voor ontmoeting' en als gevolg daarvan is nu in alle kernen een dorpshuis of een andere voorziening op het gebied van ontmoeting aanwezig. Winkelvoorzieningen zijn overwegend in Nieuw Bergen geconcentreerd. Zoals gezegd maken bewoners daarnaast veel gebruik van winkelvoorzieningen in de omliggende steden buiten de gemeentegrenzen.

Werken

Het aantal arbeidsplaatsen in Bergen is de laatste jaren licht gedaald en ligt ruim boven de 4.000. De belangrijkste sectoren zijn handel, industrie, zorg, recreatie en toerisme, landbouw, horeca en transport.⁵ Grootschalige bedrijven en bedrijven in milieucategorieën die niet binnen de kernen zijn in te passen, zijn in de gemeente Bergen geconcen-

OMGEVINGSVISIE BERGEN 2030

HET BUITENGEBIED LANDBOUW / NATUUR & LANDSCHAP / WATER

onderlegger verstedelijking

woongebieden, bedrijven(terrein) & verblijfsrecreatie

regionale wegen (A- & N-wegen) & lokaal netwerk (overige wegen)

spoorlijn Nijmegen - Venlo

hoofdfietsroutes tussen knooppunten

landbouw

agrарisch gebied

ontwikkelingsgebied glastuinbouw

agrарisch gebied met landschaps- en natuurwaarden o.b.v. Best.plan Buitengebied 2018

grondgebonden landbouw i.c.m. Maasnatuur & landschap

grondgebonden i.c.m. stedelijk mozaïek

landschappelijke onderlegger

water Maas, beken, meren & vennen

laagterrass

middenterras

bosgebieden met name in Nationaal Park De Maasduinen

rivierduinen & heidegebieden open delen Nationaal Park De Maasduinen

venontginnings

beekdal Eckeltsche Beek

ontginnings

Natura 2000-gebied m.n. Nationaal Park De Maasduinen

water & Maaswerken

grondwaterbeschermingsgebied / boringsvrije zone (Venlose schol)

waterwingebied

dijkversterking Bergen & Aijen / Afferden recent afgerekend / in uitvoering

ontginning, landschapsstructuur & cultuurhistorie

akkers van voor 1800 middenterras / eiders

stapsgewijze ontginning vanaf 1850

grootchalige ontginning vanaf 1900

venontginnings begin 20e eeuw

ontgronding vanaf 1960

stelranden bron: Bestemmingsplan Buitengebied 2018

karakteristieke laanbeplanting, houtwallen & heggen

historische bebouwing / historisch erf kasteel / hoeve (bron: landschapsplan Bergen)

treerd op bedrijventerrein De Flammert. Er is niet of nauwelijks behoefte aan nieuwe grootschalige bedrijfspercelen en het beleid is daarom vooral gericht op het benutten en versterken van de bestaande locaties en het bieden van kansen aan kleinschalige bedrijvigheid binnen de dorpskernen. Om de landschappelijke kwaliteiten van de gemeente te behouden worden voor bedrijvigheid in het buitengebied strikte regels gehanteerd.

Kwaliteit openbare ruimte

De gemeente heeft onder de bevolking een onderzoek laten verrichten naar de beleving van de (inrichting van de) openbare ruimte en heeft daarnaast ook zelf een inschatting gemaakt van de (technische) kwaliteit van groen, verhardingen en straatmeubilair. In de Visie Openbare Ruimte is dit doorvertaald naar maatregelen om met de beperkte beschikbare middelen minimaal een basiskwaliteit te garanderen. Belangrijk daarbij is hoe een grotere verantwoordelijkheid van bewoners voor de kwaliteit van de openbare ruimte in hun eigen (dorps)omgeving kan worden bereikt.

Waterbeheer

Bergen zet in op een schoon, robuust en toekomstgericht watersysteem, dat de gevolgen van klimaatverandering aan kan en de drinkwatervoorziening veiligtelt. Daarbij wordt het principe 'vasthouden, bergen en afvoeren' gehanteerd. De gemeente voert hier actief beleid op, wat bijvoorbeeld op De Flammert heeft geleid tot het afkoppelen van al het hemelwater van het riool. De komende jaren wil de gemeente op dit gebied verdere stappen zetten, in combinatie met (beter) beheer van watergangen en onderhoud van het rioolstelsel.

Natuur

Maar liefst 40% van het grondgebied van de gemeente Bergen bestaat uit natuurgebied. Verreweg het grootste deel daarvan maakt deel uit van Nationaal Park De Maasduinen. Het beleid is er met name op gericht de natuurwaarden en de landschappelijke diversiteit van Nationaal Park De Maasduinen te behouden en te versterken. Dat betekent vooral dat de stikstofproblematiek moet worden aangepakt en dat de verdroging van delen van het gebied als gevolg van de zand- en grindwinning in het verleden (Reindersmeer), grondwateronttrekking en klimaatverandering moet worden tegengegaan. Waar dat kan worden mogelijkheden geboden voor recreatie en educatie.

Buiten het Natura2000-gebied is het beleid gericht op het vergroten van de biodiversiteit en het opheffen van de spanning tussen natuur en landbouw. Dat geldt vooral voor het Maasdal en de beekdalen.⁶

Landbouw & buitengebied

De gemeente Bergen kent diverse agrarische bedrijven met een belangrijke bijdrage aan een effectieve voedselvoorziening en de lokale economie. Verschillende agrarische bedrijven hebben daarbij ook aandacht voor duurzaamheidsaspecten en geven daar invulling aan.

Wij constateren dat schaalvergroting van de landbouw het gevolg is van economische ontwikkelingen en dat deze zich manifesteert in zowel de be-

6. Bronnen: Beheer- en inrichtingsplan Nationaal Park De Maasduinen (1999) / Beheervisie gemeentebossen Bergen 1998 - 2002 (1998) / Groenstructuurplan gemeente Bergen (2016) / Bosland Adviesbureau, Landschapsplan gemeente Bergen (2012).

drijfsomvang, de bedrijfsvoering, de bouwvlakken als de perceelsgrootte. Alleen in de (jonge ontginnings)landschappen aan de oostzijde van de gemeente is een dergelijke verdergaande schaalvergroting in ruimtelijke zin nog in te passen, in andere landschappen leidt dit tot toenemende problemen. Voor de andere delen van de gemeente is het beleid gericht op diversiteit, duurzaamheid en kleinschaligheid. Er worden kansen gezien in de combinatie van duurzaamheid, regionale voedselproductie en behoud en herstel van de kleinschalige, diverse landschappen. Het Bestemmingsplan Buitengebied uit 2018 biedt concrete aangrijpingspunten voor een verdere zonering en differentiatie van het buitengebied, met name in het gebied ten oosten van Nationaal Park De Maasduinen. Dit wordt verder uitgewerkt in het volgende hoofdstuk.

Toerisme & recreatie

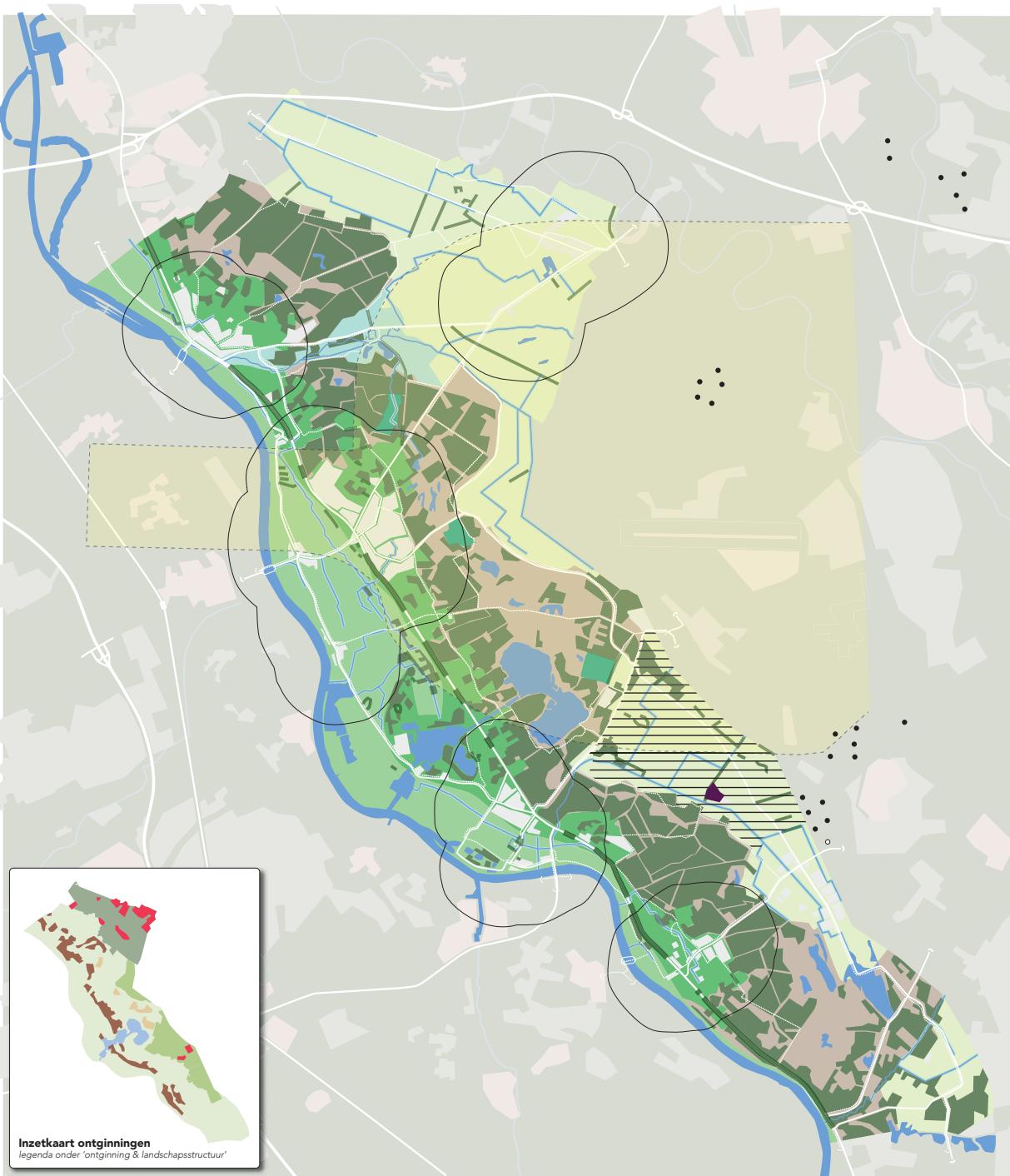
De grote landschappelijke kwaliteiten en de vele natuur trekken van oudsher veel recreanten naar Bergen. Verblijfsrecreatie is vooral te vinden op de weststrand van het middenterras, rond Afferden, Well, Wellerloo en met name het Leukermeer. Daarnaast weten recreanten de verschillende bezoekerscentra van Nationaal Park De Maasduinen goed te vinden. De recreatieve aantrekkracht is een van de bijzondere kenmerken van de gemeente waarmee zij zich verder kan profileren.

Infrastructuur

Met de realisatie van de A73 is de N271 vooral een bovenlokale en regionale verbinding geworden. In de regiovisie is aangegeven dat dit kansen biedt voor een verdere kwaliteitsslag van deze weg ('etalagefunctie'), in combinatie met het oplossen van een aantal knelpunten op het gebied van verkeersveiligheid. Ook in het buitengebied blijft verkeersveiligheid een punt van aandacht.

OMGEVINGSVISIE BERGEN 2030

DUURZAAMHEID

onderlegger verstedelijking

- woongebieden, bedrijven(terrein) & verblijfsrecreatie
- infrastructuur

landschappelijke onderlegger

- water
Maas, beken, meren & vennen
- Iaagterrassen
- middenterras
- bosgebieden
met name in Nationaal Park De Maasduinen
- rivierduinen & heidegebieden
open delen Nationaal Park De Maasduinen
- venoginningen
- beekdal Eckeltsche Beek
- ontginnings

ontgining & landschapstructuur

- zie inzetkaart ontginnings
- akkers van voor 1800
middenterras / elders
 - stapsgewijze ontgining
vanaf 1850
 - grootschalige ontgining
vanaf 1900
 - venoginningen
begin 20e eeuw
 - ontgronding
vanaf 1960
 - karakteristieke laanbeplanting, houtwollen & heggen

duurzaamheid

- bestaande / geplande Duitse windmolens
- 1.000 meter zone rond dorpskernen
- uitsluitingsgebied windenergie vliegveld Weeze
- vergistingssinstallatie
Ecofuels
- projectgebied Energieilandgoed Wells Meer
Raadsbesluit structuurvisie/plan-MER (fase 1) dd. 18-12-18
gemeenschappelijk concentratiegebied voor windenergie, grootschalige zonneweides & (droge en natte) biomassa

Inzetkaart ontginnings
legenda onder 'ontgining & landschapstructuur'

Bergen scoort goed als fietsgemeente en wil deze positie verder uitbouwen. Dat geldt ook voor de beschikbaarheid van voldoende snel internet in de hele gemeente.

Duurzaamheid

Bergen legt de lat hoog op het gebied van duurzaamheid en heeft bij raadsbesluit vastgelegd dat de gemeente er naar streeft in 2030 energie onafhankelijk te zijn. Daarmee gaat Bergen duidelijk verder dan de landelijke overheid, die - op basis van het akkoord van Parijs - inzet op energieneutraliteit in 2050. Van de totale Bergense energiebehoefte van 1,74 PetaJoule (peiljaar 2012) moet 50% grootschalig worden opgewekt binnen de eigen gemeentegrenzen. Daarnaast moet in 2030 20% worden bespaard ten opzichte van het huidige gebruik en moet 30% van de behoefte kleinschalig worden opgewekt.⁷ Als uitwerking van deze Omgevingsvisie is de beleidsnotitie 'Energie uit zon en wind' opgesteld, waarin de ruimtelijke mogelijkheden en het toetsingskader voor zowel particuliere initiatieven als veel omvangrijker commerciële initiatieven zijn vastgelegd.

2.3 Lopende projecten

Inleiding

Op basis van het lopende beleid wordt op dit moment binnen de gemeente Bergen aan verschillende projecten gewerkt. Een aantal grote projecten heeft betekenis op de schaal van de hele gemeente. Deze projecten worden hierna kort samengevat.

7. Gemeente Bergen, Energievisie gemeente Bergen (2017).

Project Energelandgoed Wells Meer

Bergen wil in 2030 energie onafhankelijk zijn. Belangrijk daarbij is de ontwikkeling van een integraal energielandschap in Wells Meer. De haalbaarheidsstudie gaat uit van 200 hectare zonne-energie, 250 hectare droge en natte biomassa en maximaal zes windmolens. Ook de bestaande biogasinstallatie van Laarakker speelt een rol. Tevens is er de optie van tijdelijke energieopslag in het Reindersmeer, door gebruik te maken van de grote temperatuurverschillen in de voormalige zandwinput.⁸

Fase 1 (verkenning alternatieve locaties, onderbouwing, structuurvisie en plan-MER) is afgerond met de vaststelling van structuurvisie en MER door de gemeenteraad op 18 december 2018. Het project bevindt zich nu in fase 2 (modellenstudie, voorkeursmodel, bestemmingsplan, project-MER).⁹ Het Energelandgoed Wells Meer maakt geen deel uit van deze omgevingsvisie.

Dijkversterking

De Maas in Bergen is van oudsher een onbedijkte rivier. Na de overstromingen van 1993 en 1995 zijn echter in alle haast nooddijken aangelegd om herhaling te voorkomen. Deze dijken voldoen niet meer aan de wettelijke norm. Ze zijn bijvoorbeeld te laag of niet stabiel genoeg, mede vanwege toenemende afvoerpieken als gevolg van klimaatverandering. Dit speelt langs vrijwel de hele Maas. Voor Bergen betekent het concreet dat bestaande nooddijken moeten worden versterkt. Daarbij wordt gezocht naar logische aansluitingen op hoge gronden, in een combinatie van dijkversterking en rivierverruiming. Dijkversterking speelt vooral rond

8. Bron: Kuiper Compagnons, Haalbaarheidsverkenning Energelandgoed Wells Meer (2017).

9. MER en SV Energelandgoed Wells Meer, Anteagroep resp. Kuiper Compagnons, augustus 2018.

Nieuw Bergen, Bergen, Aijen en Well. Momenteel wordt onderzocht of er mogelijkheden zijn voor het realiseren van een groene rivier in dit gebied.¹⁰

Maaspark Well

De ambitie voor dit gebied is vastgelegd in de structuurvisie Maaspark Well en het bestemmingsplan Vakantiepark Leukermeer. Onder de naam Maaspark Well wordt gewerkt aan een integraal plan voor natuur, recreatie en extra ruimte voor de rivier. Die ruimte zou kunnen bestaan uit een hoogwatergeul tussen het Leukermeer en Aijen en extra water ten zuidwesten van het Leukermeer. Het is de bedoeling dat de plannen in 2029 gerealiseerd zijn.¹¹

2.4 Trends & ontwikkelingen

22

Inleiding

Binnen verschillende sectoren is sprake van trends en ontwikkelingen die van invloed zijn op de toekomstige ontwikkeling van Bergen. In deze paragraaf worden de belangrijkste trends en ontwikkelingen kort op een rij gezet. Waar mogelijk worden de consequenties voor Bergen in beeld gebracht.

Krimpende bevolking & trek naar de stad

Volgens de meest recente prognoses zal de Bergense bevolking in 2040 sterker gekrompen zijn dan die van de andere Noord-Limburgse gemeenten en aanzienlijk meer dan het gemiddelde voor heel Nederland. Steden zoals Nijmegen en Eindhoven mogen juist een groei van het aantal inwoners verwachten. Dit sluit aan op de wereldwijde trend dat

10. H+N+S, Handreiking ruimtelijke kwaliteit dijkversterking noordelijke Maasdijken (2017) & Waterschap Limburg, Ruimtelijke kwaliteit noordelijke Maasvallei (2017).

11. Bron: Structuurvisie Maaspark Well (SAB 2011) en Maasparkwell.nl

mensen steeds meer naar de steden trekken. Als gevolg van de oplopende huizenprijzen in de steden is echter ook sprake van een tegenbeweging, waarbij mensen op zoek gaan naar goedkopere woningen in de omgeving van de steden.

Vergrijzing & ontgroening

Vanaf 2020 zal het aantal 'oudere ouderen' (75-plusers) sterk beginnen te groeien. Dit wordt ook wel dubbele vergrijzing genoemd. Het is een ontwikkeling die vrijwel zeker zal leiden tot een grotere behoefte aan zorg. In Bergen is straks een op de vijf inwoners 75-plus. Tegelijkertijd zal het aantal jongeren in de gemeente sterk afnemen (ontgroening). Ze trekken naar de stad, voor studie en werk. Naast gevolgen voor de vraag naar zorg, zal vergrijzing van invloed zijn op de vraag naar geschikte woningen voor ouderen en bijvoorbeeld de inrichting van de openbare ruimte. Denk daarbij aan toegankelijkheid en voldoende banken en zitplekken op straat. Hier ligt een duidelijke koppeling met de Visie Openbare Ruimte, waaraan de gemeente op dit moment werkt.

Toename eenpersoonshuishoudens

Vergrijzing zal ervoor zorgen dat het aandeel eenpersoonshuishoudens toeneemt. In 2040 zal naar verwachting 40% van de huishoudens uit één persoon bestaan. De woningvoorraad in Bergen bestaat echter voor zo'n 80% uit eengezinswoningen. Daarnaast zijn er in Bergen relatief veel tweekappers en vrijstaande woningen. Er dreigt daarom een overschat aan ruime woningen, wat tot gevolg kan hebben dat de woningprijzen in Bergen verder onder druk komen te staan. Het woningaanbod zal dan ook actiever moeten worden afgestemd op de vraag, bijvoorbeeld door renovatie en herontwikkeling. Levensloopbestendigheid en duurzaamheid zijn daarbij de belangrijkste aandachtspunten.

Mobiliteitsveranderingen

De snel groeiende aandacht voor duurzame ontwikkeling en het beperken van klimaatverandering zullen ook hun sporen trekken in de toekomstige ontwikkeling van de mobiliteit. Te verwachten zijn een afnemend gebruik van fossiele brandstoffen ten gunste van elektrische tractie en toenemend gebruik van milieuvriendelijke vervoerswijzen (lopen, fietsen, openbaar vervoer). Dit alles ondersteund door nieuwe technologische ontwikkelingen, waardoor bijvoorbeeld autodelen en taxidiensten veel goedkoper en eenvoudiger zullen worden. De samenwerkende gemeenten in Noord-Limburg hebben daarom de netwerkorganisatie Trendsportaal 'Slimme mobiliteit voor morgen' opgericht om samen met burgers, ondernemers, het onderwijs, maatschappelijke partijen en (semi) overheden een innovatief Mobiliteitsplan te ontwikkelen. De technologische en maatschappelijke ontwikkelingen vragen namelijk om een andere kijk op mobiliteitsbeleid en een andere rol van de

Trendsportaal: de 5 doelen van Bergen voor de mobiliteit in 2040

overheid. Het streven is om Noord-Limburg in 2040 dé klimaatvriendelijkste, toegankelijkste en veiligste regio van Nederland te laten zijn op het gebied van mobiliteit.

De hiervoor reeds gememoreerde vergrijzing van de bevolking zal deze mobiliteitsverandering versnellen. Dit maakt een goede bereikbaarheid van voorzieningen op bijvoorbeeld het gebied van positieve gezondheid en ontmoeting nog belangrijker. Bundeling van voorzieningen kan een mogelijke oplossing zijn.

Er zijn echter ook duidelijke kansen, vooral als gevolg van technologische ontwikkelingen. De elektrische fiets zorgt er nu al voor dat ouderen er makkelijker op uit trekken en dat hun actieradius toeneemt. Daarnaast zien we dat steeds meer ouderen en diensten aan huis worden geleverd. En tenslotte kan ook de komst van zelfrijdende auto's nieuwe kansen bieden voor ouderen.

Individualisering & afname sociale samenhang

Digitalisering zorgt ervoor dat we ons (online) steeds meer met gelijkgezinden kunnen omringen. En die mensen hoeven zeker niet in de buurt te wonen. Steeds meer mensen voelen zich meer verbonden met gelijkgezinden die elders in het land of op de wereld leven, dan mensen in hun eigen lokale leefomgeving. Een van de gevolgen hiervan is dat het verenigingsleven en het zelforganiserende vermogen van de Bergense samenleving onder druk komen te staan.

Krimpende beroepsbevolking

Tussen 2000 en 2015 groeide de werkgelegenheid in Bergen met 7%. Tegelijkertijd krimpt en vergrijst de beroepsbevolking. De ontwikkeling van Ener-

gielandgoed Wells Meer zal naar verwachting leiden tot nieuwe werkgelegenheid. Samen met het ruime aanbod aan grote woningen biedt dit kansen om nieuwe mensen aan Bergen te binden.

Klimaatverandering

Het thema klimaatverandering is al een aantal jaren niet meer weg te denken uit het nieuws. Er is inmiddels overweldigend wetenschappelijk bewijs van de opwarming van de aarde. De belangrijkste gevolgen voor Nederland zijn een voorspelde stijging van de zeespiegel en steeds extremer weer. Denk daarbij aan lange periodes van droogte of juist met veel neerslag, een verslechtering van de waterkwaliteit bij droogte, een stijging van de gemiddelde temperatuur in het hele jaar en extreme regenval in korte tijd. Er zijn in het kader van het akkoord van Parijs afspraken gemaakt om klimaatverandering binnen de perken te houden, maar we zullen ons

ook moeten aanpassen. Dat geldt ook in relatie tot hoogwater in de Maas. Het Waterschap is verantwoordelijk voor de veiligheid. De gemeente denkt en werkt waar mogelijk mee.

Afname van de biodiversiteit

Onder andere recente Duitse, Franse en Nederlandse onderzoeken tonen aan dat het aantal insecten de afgelopen 30 jaar drastisch is afgenomen¹². Er zijn meer signalen dat de biodiversiteit wereldwijd terugloopt en dat de ecologische draagkracht van de aarde steeds verder onder druk komt te staan. Gebruik van bestrijdingsmiddelen en steeds monofunctionele landbouwgebieden spelen naast andere oorzaken (boskap, verstedelijking etc.) een belangrijke rol in deze ontwikkeling. Dit maakt het belangrijk om ook buiten de natuurgebieden te zoeken naar een goede balans tussen landbouw, recreatie en natuur. Denk daarbij aan andere vormen van bodemgebruik en natuurinclusief boeren.

Het groenbeheer van de gemeente zal eveneens natuurinclusiever worden. Maar ook particulieren kunnen en moeten bijdragen aan een vergroting van de biodiversiteit door hun tuinen en balkons natuurvriendelijker te beheren en aantrekkelijker in te richten voor ondermeer insecten en vogels.

Technologische innovatie & globalisering

Technologische ontwikkelingen hebben de afgelopen 20 jaar geleid tot veranderingen in het productieproces. Tegelijkertijd heeft globalisering gezorgd voor een sterke toename van de wereldhandel en verregaande specialisatie. Deze processen zullen de komende decennia doorzetten.

¹² <https://www.ru.nl/nieuws-agenda/nieuws/vm/iwwr/2018/nederland-dramatische-afname-insecten/>

Duurzaam opwekken van energie wordt goedkoper

De prijs van duurzame energie is de laatste jaren sterk gedaald. Dat geldt zowel voor zonnestroom als windenergie. Tegelijkertijd worden fossiele brandstoffen duurder. Op dit moment kan duurzame energie de concurrentie met fossiele energie al aan, de verwachting is dat duurzame energie uiteindelijk goedkoper zal worden dan fossiele energie. Dit biedt enorme kansen voor een verduurzaming van de samenleving, maatschappelijk verantwoord ondernemen en een meer circulaire economie. Tegelijkertijd ligt er een forse opgave in het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad.

Circulaire economie

De wereld wordt geconfronteerd met een groeiende schaarste van grondstoffen. Tegelijkertijd groeit het bewustzijn dat we op een andere manier met de aarde moeten omgaan, om deze op de lange termijn leefbaar te houden en bijvoorbeeld extreme klimaatverandering tegen te gaan. Dat betekent dat we onze economie moeten omvormen om deze toekomstbestendig te maken. Toewerken naar een circulaire economie, waarin geen afval meer bestaat en alles wordt hergebruikt, wordt gezien als de beste kans om dit voor elkaar te krijgen.

24

3

Visie 2030

Vooraf

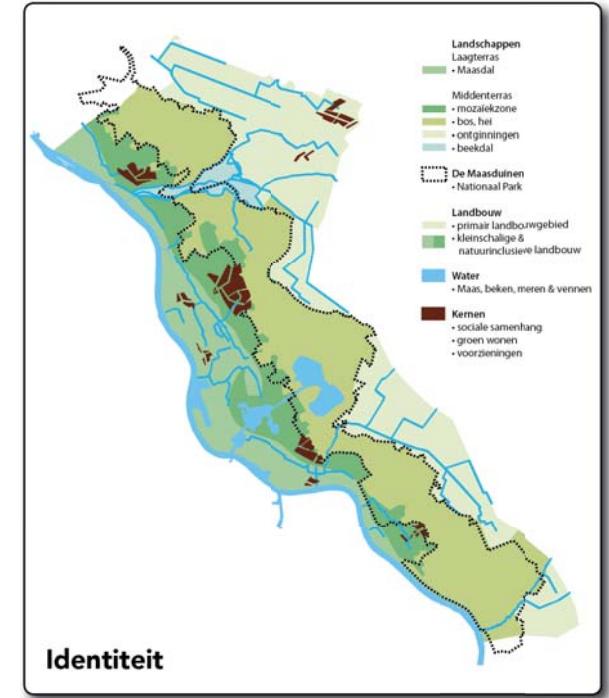
In dit hoofdstuk wordt de visie op de toekomst van Bergen beschreven. Dat gebeurt stap voor stap, aan de hand van de onderwerpen die tijdens de participatie naar voren zijn gekomen. De gemeentelijke ambitie op hoofdlijnen is per onderwerp in groen aangegeven. Aan het eind van dit hoofdstuk is een Visiekaart 2030 opgenomen. Deze vormt de integrale samenvatting van de visie op de toekomst van de fysieke leefomgeving in Bergen.

3.1 De visie 2030 in 10 hoofdkeuzes

1. De meest toekomstbestendige gemeente

Op bovenregionale schaal vormen Bergen en omgeving een groen hart, met daar omheen een ring van grote(re) steden en stedelijke gebieden. Deze ring wordt gevormd door het Ruhrgebied, Venlo, Eindhoven, 's-Hertogenbosch, Nijmegen en Arnhem. Binnen de ring zijn de verbindingen langs de Maas altijd sterk dominant geweest. Lange tijd liepen deze vooral door Bergen, via de oude Rijksweg, maar met de aanleg van de A73 is Bergen nog meer een 'rustige achterkant' geworden. Maar wel een achterkant in de beste zin van het woord, want de kwaliteiten van Bergen op het gebied van landschap en cultuurhistorie, natuur, recreatie en erfgoed zijn groot. Bergen was als gemeente altijd al op zichzelf aangewezen en ook nu biedt uitgaan van de eigen kwaliteiten de beste kansen voor de toekomst.

Door nadrukkelijk de koppeling te leggen tussen de aanwezige groene kwaliteiten en de kansen op het gebied van duurzaamheid wil Bergen zich nog meer dan voorheen profileren als 'toekomstbestendige gemeente'. De lat wordt daarbij hoog

gelegd. De 'meest toekomstbestendige gemeente van Nederland' vormt het hart van Nationaal Park De Maasduinen, biedt een aantrekkelijke omgevingskwaliteit voor wonen, werken en recreëren en voorziet in de eigen energiebehoefte. Daar horen dorpen bij die alle ruimte krijgen om hun eigen identiteit te behouden en te versterken. (Nieuwe) ontwikkelingen dienen bij te dragen aan het realiseren van een aantrekkelijke omgevingskwaliteit via ruimtelijke kwaliteitsverbetering en landschappelijke inpassing.¹

Een nog niet beantwoorde vraag is of bij dit profiel 'Bergen' de meest geschikte naam is voor de gemeente. Een andere optie is bijvoorbeeld 'Gemeente Maasduinen', een naam die zorgt voor een duidelijke binding tussen de verschillende dorpen

¹ Kader hiervoor is het Landschapsbeleid en -regeling zoals opgenomen in het recente Bestemmingsplan Buitengebied 2018 en in de Structuurvisie+ 2014 (hoofdstuk 2.3. Toepassing van het Limburgs Kwaliteitsmenu).

met hun eigen identiteiten en die bovendien staat voor een goed verhaal naar buiten toe.

2. Bergen energie onafhankelijk in 2030

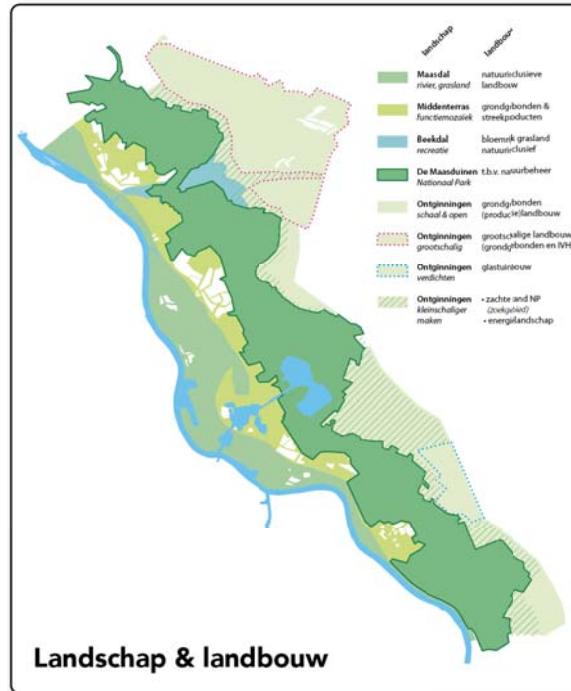
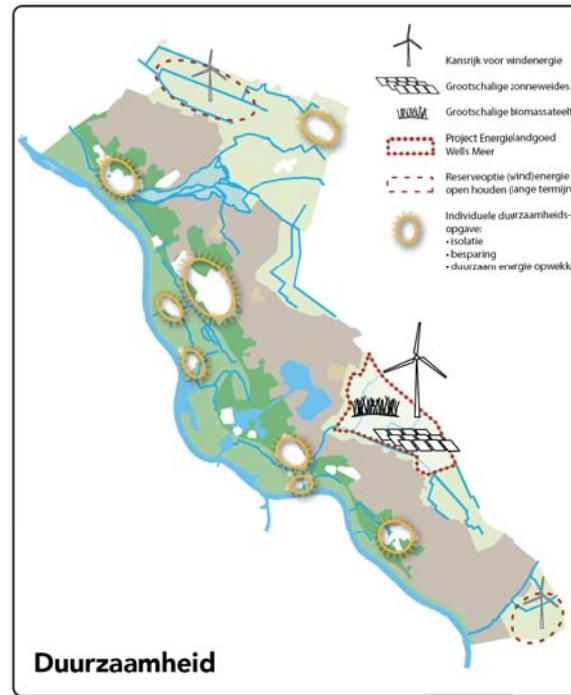
Op het gebied van duurzaamheid gaat Bergen voort op de weg die enige tijd geleden is ingeslagen. Bergen wil energie onafhankelijk zijn in 2030 en zet daarmee fors hoger in dan de landelijke doelstelling van 2050. Een sterke inzet op duurzaamheid is niet alleen noodzakelijk, maar vormt ook een kans om Bergen op de kaart te zetten.

Met name het oostelijke deel van de gemeente, ten oosten van Nationaal Park De Maasduinen, is geschikt voor grootschalige energiewinning. Groot-schalige energiewinning past bij de maat en schaal van het ontginningslandschap en sluit goed aan op bestaande projecten in het Duitse achterland. Tegelijkertijd wil Bergen de groene kwaliteiten zo veel mogelijk handhaven.

Grootschalige energiewinning wordt daarom in Bergen geconcentreerd, waarbij alle inzet gericht blijft op het ontwikkelen van een integraal en hoogwaardig energielandgoed Wells Meer. Dat betekent dat er voorlopig geen ruimte is voor het op commerciële basis opwekken van duurzame energie in andere delen van de gemeente, behoudens op (bedrijfs)daken. Over vijf jaar wordt dit beleid - en de voortgang van Wells Meer - geëvalueerd.

Onderzoek moet worden of binnen Wells Meer een kenniscentrum op het gebied van duurzame energie ontwikkeld kan worden. Denk aan zowel het bieden van hogeschoolde werkgelegenheid als aan opleidingen op het gebied van onderhoud en beheer, met ruimte voor praktijkonderwijs.²

². Bergen heeft een relatief laag opgeleide bevolking. Praktijkonderwijs en werkgelegenheid op het gebied van onderhoud en beheer bieden daarom goede kansen voor lokale bedrijven en beroepsbevolking.

Daarnaast moeten de mogelijkheden voor meer-voudig grondgebruik worden onderzocht, bijvoorbeeld door de combinatie van zonneweides en natuurontwikkeling of agrarische functies.

Op het gebied van besparing en kleinschalige opwekking is spreiding juist essentieel. Energie-onafhankelijkheid in 2030 is namelijk alleen haalbaar als iedereen meedoet. Hiervoor werkt de gemeente aan het programma VerduurSAMEN 2030. Onderzoek moet worden of daarvoor nieuwe beleidsinstrumenten noodzakelijk zijn. Het gaat dan bijvoorbeeld om energievisies voor de dorpen, subsidieregelingen en een actieve benadering door de gemeente, vergelijkbaar met het afkoppelen van het hemelwater op De Flammert. De verkoop van een woning is een cruciaal moment dat moet worden aangegrepen om een duurzaamheidsslag te maken. Ook kan worden voortgeborduurd op de mogelijkheden die het Bestemmingsplan Buitengebied 2018 biedt voor het aantrekkelijker maken van duurzaam bouwen, door bouwmogelijkheden te verruimen bij een duurzame bouwaanvraag.

Bij deze Omgevingsvisie Bergen 2030 hoort een losse Beleidsnotitie Zon en Wind. Deze vormt een uitwerking voor het onderdeel duurzame energie.

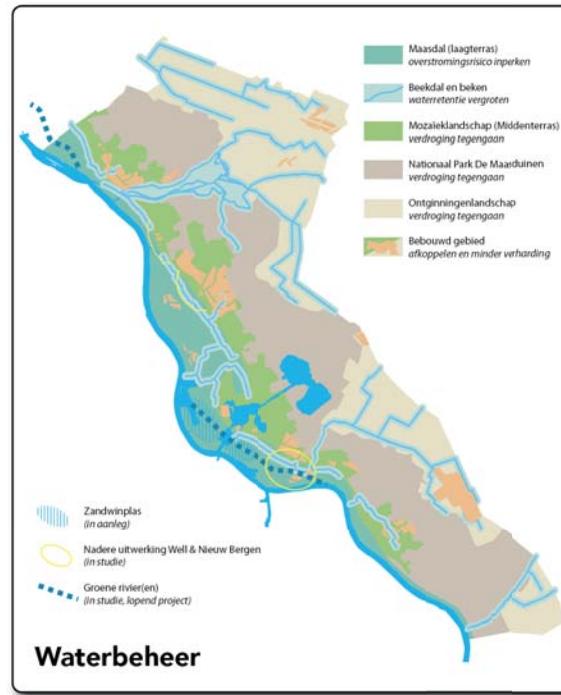
3. Landschap en landbouw in balans

De kwaliteiten van Bergen worden voor een belangrijk deel bepaald door het aanwezige landschap en het onderscheid tussen de verschillende landschapstypen. Gesteund door de uitkomsten uit het participatietraject blijft Bergen inzetten op het herkenbaar houden en versterken van de verschillende landschapstypen en het beleefbaar houden van de Maas. Dat geldt ook voor het behoud en het waar mogelijk versterken van het aan de landschapsstructuur gekoppelde cultuurhistorisch, archeologisch en landschappelijk erfgoed.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen moet daarom altijd rekening worden gehouden met cultuurhistorie, archeologie en de maat en schaal van het landschap. Dat betekent dat niet elke ontwikkeling op elke plek kan plaatsvinden. Daarnaast is voor grootschalige 'rode' ontwikkelingen in Bergen geen plaats.

Het Bestemmingsplan Buitengebied 2018 biedt de basis voor een zonering van het buitengebied die in de Visiekaart 2030 is opgenomen. Het lopende beleid om het type landbouw af te stemmen op de landschappelijke ondergrond wordt hiermee doorgezet. In dat kader wordt in het bestemmingsplan het concentratiebeleid voor glastuinbouw voortgezet. Het wensbeeld is alle glastuinbouw op termijn te concentreren rond Tuindorp. Het vigerende beleid t.a.v. mestverwerking blijft gehandhaafd.

Landschapsversterking betekent met name een opgave voor het Maasdal (in combinatie met natuur-inclusieve landbouw) en in de randen van Nationaal Park De Maasduinen. Maar landschapsherstel betekent ook het waar mogelijk aanhelen van de karakteristieke laanbeplanting langs de N271 en het herstellen van het Maashogenlandschap. In het mozaïeklandschap tussen de N271 en het Nationaal Park is beperkt ruimte voor kleinschalige 'rode' ontwikkelingen, in aanvulling op bestaande functies. Voorwaarde is dat nieuwe ontwikkelingen leiden tot een kwaliteitsimpuls voor het landschap. Op de overgang tussen het Nationaal Park en het ontginningslandschap is de inzet vooral gericht op het ontwikkelen van een 'agrарisch landschap met kwaliteiten'. Behoud en herstel van kenmerkende landschappelijke, natuurlijke en cultuurhistorische waarden staat hier voorop, eventueel in combinatie met kleinschalige ontwikkelingen op het gebied van recreatie en (zorg)voorzieningen. In Nationaal Park De Maasduinen zelf is geen ruimte voor dergelijke rode ontwikkelingen.

De omslag naar duurzame landbouw wordt gestimuleerd, bijvoorbeeld door het pachtbeleid aan te passen. Agrariërs geven aan kansen te zien op het gebied van circulaire landbouw, met overwegend grote bedrijven. Er zal gezocht worden naar kansen om in Bergen een pilotproject op te zetten voor natuurinclusieve landbouw.

4. Waterbeheer op maat

Uitgangspunt voor dijkversterking en rivierverruiming langs de Maas is dat dit gebeurt met respect voor de aanwezige ruimtelijke kwaliteit. Dit betekent een integrale aanpak en maatwerk op plekken waar landschappelijke, cultuurhistorische, geomorfologische en natuurwaarden hiertoe aanleiding geven. De specifieke situatie in de Maasvallei maakt dat eerder sprake is van de introductie van dijken dan van een dijkversterking. Dit maakt het belang van het betrekken van ruimtelijke kwaliteit bij deze opgave nog urgenter dan elders.

Bergen zet in op een zodanige uitvoering van de opgave op het gebied van dijkversterking dat de negatieve impact op de ruimtelijke kwaliteit zo klein mogelijk is. De Maas moet beleefbaar blijven en waar zicht op de rivier cruciaal is wordt ingezet op maatwerk. De introductie van een groene rivier bij Well en een hoogwatergeul bij Afferden is een kans, die echter altijd gepaard moet gaan met een landschapsimpuls en de introductie van natuurgebonden landbouw in het gebied. Denk daarbij aan extensieve veeteelt, die biologische producten levert voor kwaliteitsrestaurants in de regio.

De gemeente Bergen faciliteert het Waterschap waar mogelijk bij het schoonhouden van grond- en oppervlakewater, het beschermen van drinkwaterbronnen en het op peil houden van de waterkwaliteit.³ De gemeente wil meer ruimte reserveren in het bebouwde gebied, om bijvoorbeeld water te kunnen bergen bij extreme neerslag. Ook bewoners worden gestimuleerd om hun tuinen en erven minder te verharden en water vast te houden.

5. Versterken natuurwaarden en biodiversiteit

Nationaal Park De Maasduinen heeft te maken met verdroging als gevolg van grondwateronttrekking, grind- en zandwinning in het verleden en klimaatverandering. Daarnaast leidt stikstofdepositie tot overbemesting, verzuring en uitlozing van de bodem. De inzet blijft gericht op het behoud van de aanwezige natuurwaarden, onder andere door het terugdringen van grondwateronttrekking voor andere doeleinden dan de drinkwatervoorziening en het terugdringen van vermeting.

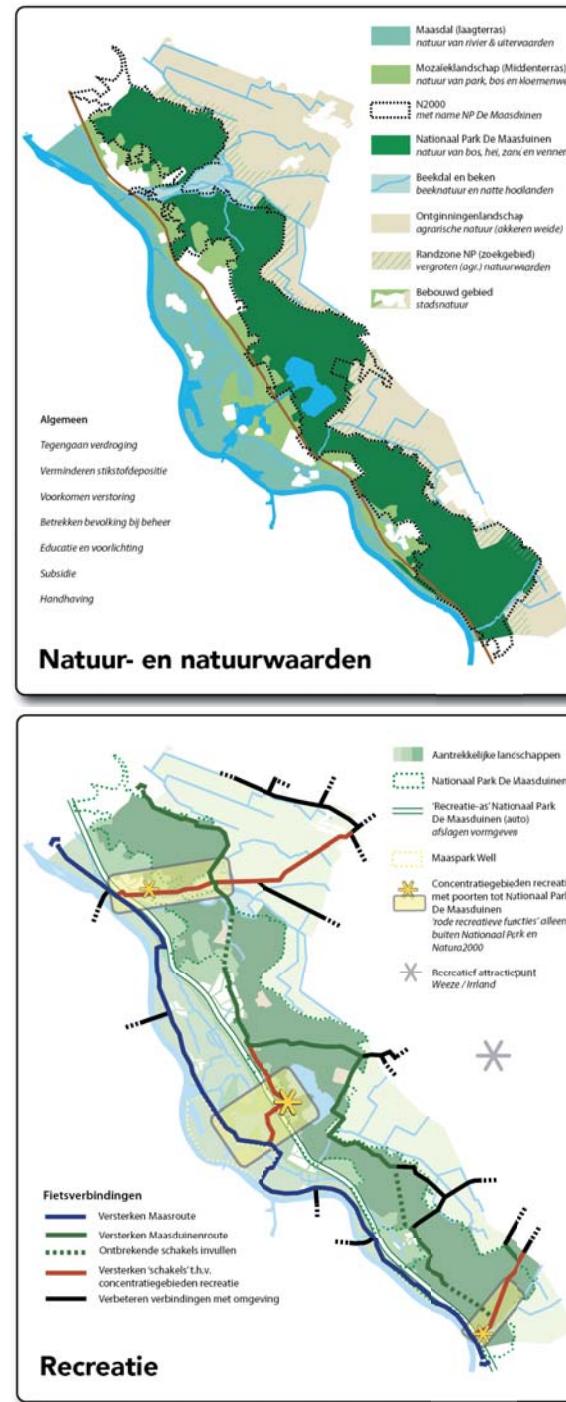
Binnen dit kader zijn de volgende opgaven en kansen in beeld:

³. Uiterlijk in 2027 moeten alle gemeenten in Nederland voldoen aan de Europese doelstellingen uit de Kaderrichtlijn water (KRW), op het gebied van waterkwaliteit in de Europese wateren.

- Tegengaan van verdroging door het vernatten van de ontginnings. Dit is eventueel te combineren met een energielandschap en de teelt van biomassa.
- Het behouden en versterken van de bodemkwaliteit. Dat begint met voorkomen dat er schadelijke stoffen in de bodem komen, maar ook de omslag naar een meer natuurinclusieve vorm van landbouw kan hier een belangrijke rol in spelen.
- Het zoeken naar nieuwe verdienmodellen als aanvulling op het beperkte beheerbudget voor Nationaal Park De Maasduinen.

Daarnaast wordt steeds duidelijker dat we voor de opgave staan om de biodiversiteit buiten de natuurgebieden op peil te houden. Dit blijkt onder andere uit de teruglopende aantallen insecten en vogels in het buitengebied.

Er zijn verschillende mogelijkheden om dit te realiseren. In de gebieden die zijn aangewezen als 'agraisch landschap met kwaliteiten' wordt ingezet op het verzachten van de randen van Nationaal Park De Maasduinen. De grootste mogelijkheden voor het versterken van de biodiversiteit liggen echter in het verduurzamen van de landbouw in het algemeen, in combinatie met het inzetten op bloemrijke akkerranden en het herstellen van landschappelijke elementen. Dit betekent een kleinschaliger landschapsbeeld, met meer ruimte voor groene verbindingen. Het vraagt op termijn ook om een ander verdienmodel voor boeren, met meer kansen voor verbreding. Dit is daarmee een opgave die alleen kan worden aangepakt in samenwerking tussen boeren, gemeente, provincie en ook afnemers.

6. Kwaliteitsslag & zonering recreatievoorzieningen

Met de Maas en Nationaal Park De Maasduinen heeft Bergen een prachtige recreatieve basis, die verder kan worden uitgebouwd. Het economisch belang voor de gemeente is groot. Kwaliteit vormt het uitgangspunt. Voor wat betreft de Maas geldt wel de kanttekening dat de zichtbaarheid en beleefbaarheid van de rivier sterk kunnen en moeten worden vergroot. Dat kan door aanvullende fiets- en wandelroutes te ontwikkelen en op een aantal prominente plekken uitzichtpunten te realiseren.

Gemeente Bergen heeft een uitgebreid aanbod aan verblijfsrecreatieve voorzieningen, waaronder enkele toonaangevende bedrijven op landelijk niveau, maar ook bedrijven die de aansluiting met de markt dreigen te verliezen. De afgelopen periode is er al veel aandacht geweest voor de vitalisering van de verblijfsrecreatieve sector.

Met de door veel mensen gesignaleerde toename van de recreatiedruk in het achterhoofd wordt het in de toekomst nog belangrijker ervoor te zorgen dat er onderscheid blijft bestaan tussen drukke(re) en rustige gebieden. Intensieve(re) functies worden geconcentreerd in drie gebieden, waar steeds de relatie tussen de Maas, de N271 en Nationaal Park De Maasduinen kan worden gelegd:

- Het Leukermeer en omgeving, inclusief het bezoekerscentrum Maasduinen en het toekomstige Maaspark Well (inclusief het onderdeel rivierverruiming): knooppunt voor (water)recreatie, verblijfsrecreatie en natuurbeleving.
- Afferden en Eckeltsche Beek / Bleijenbeek: verblijfsrecreatie, extensieve sportvoorzieningen, natuur en cultuurhistorie.

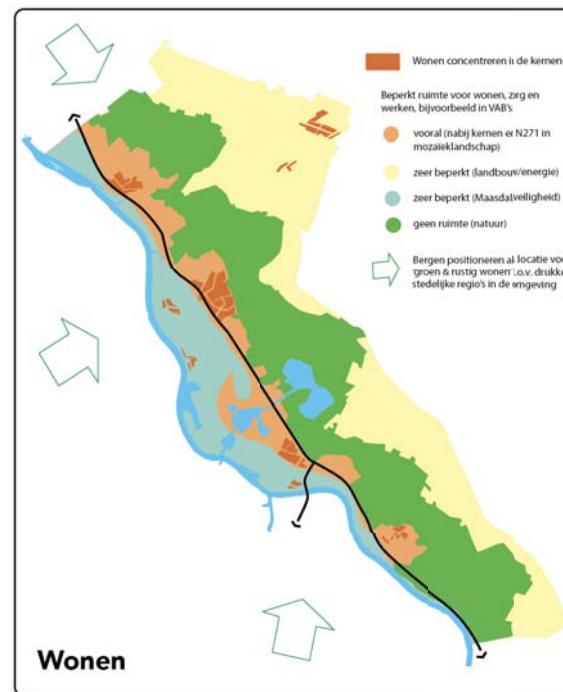
- De Hamert en het Geldernsch Nierskanaal: recreatieve routes, natuur en cultuurhistorie.

Eventuele 'rode recreatieve ontwikkelingen' vinden altijd plaats buiten Nationaal Park De Maasduinen en Natura2000. Binnen deze context zet de gemeente op recreatief gebied in op het volgende:

- Er wordt gestreefd naar een gezonde verblijfsrecreatieve sector, passend bij de vraag van de toerist nu en in de toekomst. Onderdeel hiervan is kwaliteitsverbetering in de verblijfsrecreatieve sector voor bedrijven die de aansluiting met de markt dreigen te verliezen.
- Het toevoegen van kleinschalige recreatieve voorzieningen, met meerwaarde voor het landschap en de economie. Dat betekent recreatie gericht op een actief verblijf van een paar dagen, bijvoorbeeld met bezoek aan lokale ondernemers. De ontwikkeling van streekproducten is kansrijk, naar voorbeeld van Texel en het Groene Hart.
- Verbeteren van het fietsroutenetwerk, met duidelijk herkenbare hoofdroutes langs de Maas en door het Nationaal Park. Veel ligt er al, het is vooral een kwestie van het koppelen van lokale routes en rondjes, promotie en zo hier en daar een nieuwe schakel. Beide routes vormen de basis van het recreatieve netwerk en vormen de 'kapstok' voor verbindingen over de Maas en richting Duitsland. Dwarsverbindingen liggen vooral ter hoogte van de drie recreatieve brandpunten die hiervoor zijn beschreven.
- De N271 zo veel mogelijk ontwikkelen als etalage en het karakter van de weg aan laten sluiten

ontwikkelen van de N271 als etalage (boven: de N271 op de overgang tussen het laag- en middenterras, onder: de N271 in Well)

bij de regionale gebiedskwaliteiten: een fraaie, groene verbindingsroute tussen de dorpkernen en de omgeving. Recreatieve trekkers worden duidelijk gemarkeerd. Denk bijvoorbeeld aan het bezoekerscentrum Maasduinen en de aansluiting van de Kasteellaan en de Wezerweg op de N271 in Well. Hiermee wordt voortgeborsteld op de ideeën voor de N271 die in de Strategische Regiovisie zijn verwoord.

7. Afstemmen woningvoorraad op vraag

De voor Bergen voorspelde krimp vormde tijdens het participatietraject een belangrijk onderwerp. Vrijwel alle betrokkenen zijn het er over eens dat Bergen krimp niet als een vaststaand gegeven moet zien. Het gaat dan nog niet eens om de exacte cijfers, maar vooral om het beantwoorden van de vraag wat je moet doen om aantrekkelijk te blijven als woongemeente.

29

Concreet worden de volgende stappen gezet:

- Bergen wil ook andere woonmilieus aanbieden dan alleen ruime woningen binnen de kernen. Mensen geven aan op zoek te zijn naar moderne, luxe woningen, bij voorkeur aan de randen of net buiten de dorpen. Hiervoor wil Bergen kleinschalige mogelijkheden bieden in het mozaïeklandschap tussen Nationaal Park De Maasduinen en de N271, echter altijd op voorwaarde dat rode ontwikkelingen leiden tot aanvullende landschappelijke kwaliteiten. Kwaliteit gaat in alle gevallen boven kwantiteit. Hiermee wordt aangesloten op het Limburgs Kwaliteitsmenu (LKM), waarin specifiek beleid is vastgelegd voor nieuwbouw in het buitengebied. Ook in het LKM moet voor elke rode ontwikkeling een groene tegenprestatie worden geleverd.⁴

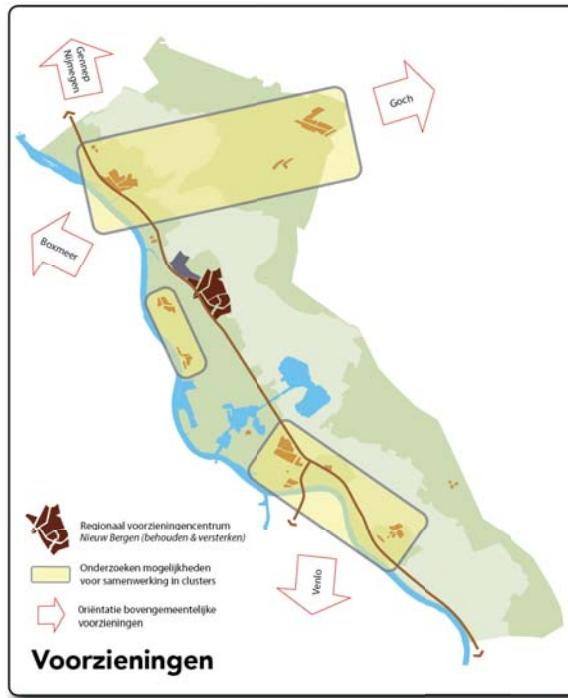
4. Bron: o.a. Kwaliteitscommissielimburg.nl.

- Er zijn tijdens de participatie verschillende suggesties gedaan om meer jongeren aan de gemeente te binden. Uiteraard moeten geschikte woningen aanwezig zijn. Daarnaast wordt de oplossing ook gezocht in ruimere mogelijkheden (voor jongeren) om een eigen bedrijf te beginnen, bijvoorbeeld door waar mogelijk soepel met regels om te gaan. De aanwezigheid van snel internet is in alle gevallen cruciaal.

Krimp of geen krimp, Bergen staat voor de opgave om het woningaanbod af te stemmen op de vraag. De woningbouwplannen die op dit moment in Bergen in de pijplijn zitten bestaan vooral uit een gezinswoningen en tweekappers. Tegelijkertijd is er steeds meer behoefte aan relatief kleine woningen voor ouderen en jongeren. Dat kunnen zowel grondgebonden woningen als appartementen zijn.

- 30** Tijdens de participatie is van veel kanten aangegeven dat Bergen op zoek moet naar mogelijkheden om de bestaande voorraad af te stemmen op de vraag. Daarnaast staat Bergen voor de opgave om de bestaande voorraad te verduurzamen. Voor gebiedsontwikkeling met een klassiek verdienmodel zijn er onvoldoende bouwmogelijkheden.⁵ Er moet

5. Om de omvorming van grotere woningen tot kleinere woningen mogelijk te maken zonder verlies zal over het algemeen een groter aantal woningen teruggebouwd moeten worden. Met de andere gemeenten in Noord-Limburg en de provincie Limburg is afgesproken dat Bergen in de periode 2015 tot 2030 niet meer dan 170 woningen realiseert. In de gemeentelijke woonvisie is voor deze periode een bandbreedte opgenomen van 170 – 250 woningen. Het grootste deel daarvan bestaat naar verwachting uit eengezinswoningen en tweekappers in lopende plannen. In 2019 zal de regiovisie weer tegen het licht worden gehouden door de regiogemeenten. Op basis van de huidige bevolkingsprognoses zijn voor de periode na 2025 geen grote verschillingen - en daarmee geen grote bouwvolumes - meer te verwachten.

daarom gezocht worden naar nieuwe en inventieve oplossingen. De volgende mogelijkheden zijn interessant om verder te onderzoeken:

- In verschillende gemeenten lopen projecten op het gebied van 'ruilverwonen', waarbij binnen een dorp actief wordt gezocht naar mogelijkheden om de doorstroming op gang te brengen. Indien nodig vindt daarbij beperkte ver- of nieuwbouw plaats.
- Destinatie betrekken bij herontwikkelingsopgave.
- Combineren van budgetten. Er zijn nu budgetten voor verduurzaming, zorg aan huis enz. Wellicht kan bij integrale ontwikkeling werk met werk worden gemaakt.

- Subsidieregelingen benutten om de omvorming op gang te helpen. Zo geeft de provincie Limburg subsidie voor het levensloopbestendig maken van woningen.
- In regionaal verband onderzoek doen naar en beleid ontwikkelen voor huisvesting arbeidsmigranten.

8. Voorzieningen bereikbaar houden

De meeste voorzieningen binnen de gemeente Bergen zijn geconcentreerd in Nieuw Bergen. Daarnaast bieden Afferden, Siebengewald, Well en Wellerloo voorzieningen op het gebied van ontmoeting, onderwijs, sport en in sommige gevallen zorg. Wat betreft voorzieningen worden Afferden, Nieuw Bergen, Siebengewald, Well en Wellerloo daarom gezien als de hoofdkernen binnen de gemeente. In de overige kernen zijn geen, of veel minder voorzieningen aanwezig. Wel is in alle kernen ruimte voor ontmoeting, of wordt daar aan gewerkt.⁶

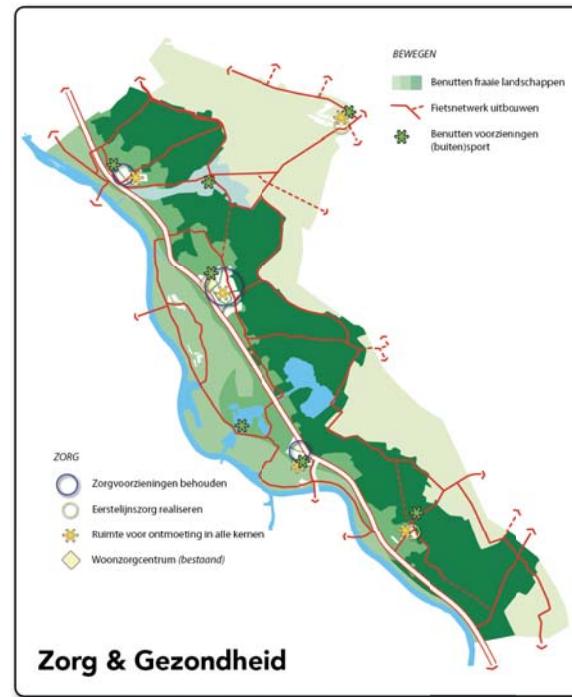
Ruimte voor ontmoeting wordt gezien als cruciaal voor het functioneren van de verschillende kerken. De gemeente zet er daarom op in om deze voorziening ook in de toekomst voor alle kernen te behouden. Daarnaast wordt ingezet op het bereikbaar houden van voorzieningen op het gebied van onderwijs, sport en positieve gezondheid. Het heeft de voorkeur dat dit gebeurt door deze voorzieningen ook op de lange termijn in de vijf hoofdkernen aan te bieden. Tegelijkertijd weten we dat het behouden van al deze voorzieningen om flinke inspanningen vraagt. Een continue afweging of

6. Ruimte voor ontmoeting kan bestaan uit een klassiek dorpshuis, maar er zijn ook andere invullingen mogelijk. Als mensen maar bij elkaar kunnen komen op een plek die voor iedereen toegankelijk is. Ook een actief verenigingsleven speelt een belangrijke rol.

die inspanningen nog opwegen tegen het aantal gebruikers hoort wat de gemeente betreft ook bij zorgvuldig beleid. Dit speelt bijvoorbeeld op het gebied van sportvoorzieningen.

Waar behoud niet langer realistisch is zal in de toekomst worden ingezet op het bereikbaar houden van voorzieningen door samenwerking. Het ligt voor de hand om dit soort samenwerkingsvanzelf te laten ontstaan en niet van bovenaf op te leggen. De gemeente kan samenwerking wel stimuleren en faciliteren. De meest logische samenwerkingsvormen zijn gebaseerd op nabijheid, bijvoorbeeld tussen Well en Wellerlooi en tussen Afferden en Siebengewald. Binnen deze kaders is op het gebied van voorzieningen sprake van de volgende ontwikkelingen en kansen:

- Beter kleinschalig openbaar vervoer tussen de kernen draagt ook bij aan het bereikbaar houden van voorzieningen. De gemeente ziet kansen om samen met lokale initiatiefnemers de gelijke voorzieningen te verbeteren.
- Er zijn kansen voor het realiseren van eerstelijns zorg in Siebengewald en Wellerlooi. Het gaat dan bijvoorbeeld om bloed prikken en bloeddruk meten. De komende tijd wordt ingezet op verbetering van het maatschappelijk voorveld.
- Om voorzieningen voor de dorpen te behouden zal de gemeente initiatieven uit de dorpen ondersteunen.
- Voorzieningen op het gebied van tijdelijke zorg zouden goed passen bij het groene karakter van Bergen. Een hospice is bijvoorbeeld regelmatig genoemd tijdens de participatie. Dit soort voor-

zieningen kan een plek vinden in vrijkomende agrarische bebouwing of in het mozaïeklandschap tussen de N271 en Nationaal Park De Maasduinen.

9. Verder bouwen aan een gezonde leefomgeving

Het thema positieve gezondheid is erg breed en heeft o.a. betrekking op jeugdzorg, WMO, onderwijs, gezondheidszorg en participatie. De basis voor goede (individuele) zorg is in Bergen aanwezig. Op een aantal onderwerpen is ruimte voor verbetering, waarbij in een Omgevingsvisie vooral de fysieke aspecten van de leefomgeving in beeld zijn.

Op het gebied van preventieve zorg kan een goede inrichting van de buitenruimte er voor zorgen dat mensen meer gaan bewegen. Dat betekent o.a. dat de gemeente zich blijft inzetten voor een rol-

stoeltoegankelijke omgeving, voldoende banken en ontmoetingsplekken in de openbare ruimte en dat waar nodig het netwerk van fiets- en wandelpaden wordt uitgebreid. Tevens ziet de gemeente het als haar taak om ontwikkelingen aan te jagen en te faciliteren, bijvoorbeeld door het aanstellen van beweegcoaches.

Daarnaast wil Bergen blijven inzetten op het met elkaar in contact brengen van mensen. De eerder genoemde ruimtes voor ontmoeting en de (sport) verenigingen in de verschillende dorpen zijn daarbij erg belangrijk. Maar ook in de openbare ruimte moet plaats worden gemaakt voor ontmoeting.

Onderzocht moet worden of er interessante combinaties mogelijk zijn op het gebied van wonen, zorg, landbouw en recreatie. In het mozaïeklandschap kan ruimte worden geboden aan kleinschalige initiatieven met meerwaarde voor het landschap en de omgeving. Onderzocht kan worden of er kopelingen mogelijk zijn tussen de lokale vraag naar zorg en 'zorgtoerisme', om de zorg op deze manier rendabeler te maken.

Het is een landelijke trend dat een steeds groter berroep wordt gedaan op eigen inbreng vanuit de dorpen, bijvoorbeeld bij het onderhoud van de buitenruimte, of in de zorg voor elkaar. Bergen faciliteert al 'green teams' in de dorpen en wil de komende jaren de verschillende mogelijkheden verder onderzoeken en waar mogelijk concretiseren. Het gaat dan bijvoorbeeld om nieuwe manieren van werken, waarbij samen met de dorpen onderzocht kan worden of contracten met de dorpen kunnen worden afgesloten.

Tot slot is de gemeente van plan de leefkwaliteit op dorpsniveau verder uit te werken. Het gaat dan onder andere om onderwerpen als luchtkwaliteit (houtrook), geluid, veiligheid, maar bijvoorbeeld ook de sociaal-maatschappelijke kant van leefbaarheid.

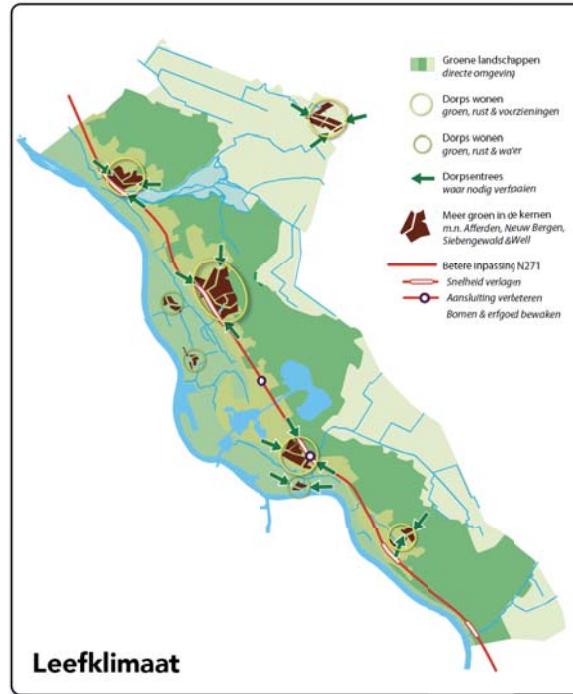
10. Leefklimaat in de dorpen verbeteren

De dorpen in Bergen liggen er over het algemeen goed bij. Mensen geven aan dat ze prettig wonen en dat ze hun woonomgeving waarderen. Dat neemt niet weg dat er drie belangrijke aandachtspunten zijn op het gebied van leefklimaat.

1. Groen in de kerken. Bergen is een zeer groene gemeente. Het is misschien wel daardoor dat er in de kerken soms weinig straatgroen te vinden is. Dat valt vooral op in de wat grotere kerken, waar de invloed van het groen aan de randen van de kern minder sterk wordt. Het gaat dan met name om Afferden, Nieuw Bergen, Sieben gewald en Well.

De gemeente zet er op in om bij toekomstige ontwikkelingen in de kerken extra groen toe te voegen. Dat kan bijvoorbeeld bij geplande herinrichting van straten en pleinen. De hoofdroutes in de grotere kerken - die als het ware het visitekaartje van het dorp vormen - hebben daarbij voorrang.

Met deze ingrepen wordt ook ingespeeld op de verwachte toename van hittestress: bij (extreem) hoge temperaturen is op plekken binnen de dorpen met veel verharding de temperatuur flink hoger dan in het buitengebied of in buitenen met veel groen en bomen. Door klimaatverandering zal de leefbaarheid in de dorpen in de

toekomst afnemen als geen maatregelen worden getroffen.

2. Verkeersveiligheid. Dit is vooral een punt van aandacht bij de afslagen en aansluitingen op de N271. Het meest in het oog springt de situatie in Well, ter hoogte van de aansluiting van de Kasteellaan en de Wezerweg. Daarnaast zijn de afslagen ter hoogte van toeristische trekkers niet altijd even duidelijk en veilig. Dit speelt bijvoorbeeld rond de afslag naar het bezoekerscentrum Maasduinen, het dagstrand Seurenheide en het Maaspark Well. De gemeente zet er op in deze plekken aan te pakken, in combinatie met de wens de N271 te ontwikkelen tot etalage van

regionale gebiedskwaliteiten. Waar mogelijk worden wegbermen vergroend (meer bloemen en kruiden).

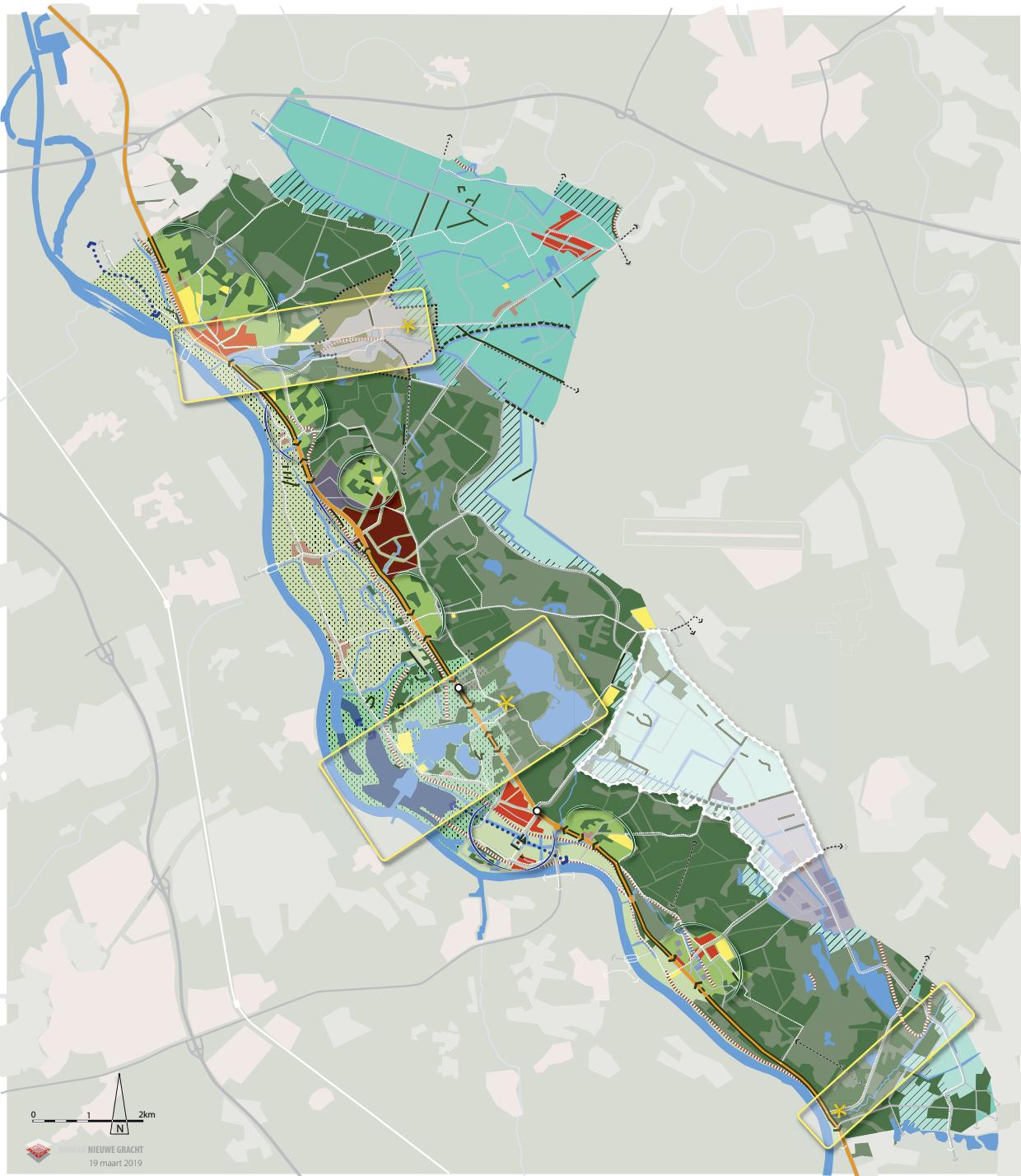
3. Dorpscentrees en buitenruimte. De verschillende entrees van de dorpen zijn van wisselende kwaliteit en dat geldt ook voor de buitenruimte. Bij herontwikkelingen in de dorpen zal daarom de komende jaren steeds in beeld worden gebracht of zich direct of indirect kansen voordoen voor een kwaliteitsslag van de dorpscentrees en buitenruimte.

3.2 Visiekaart 2030

Landschap als onderlegger

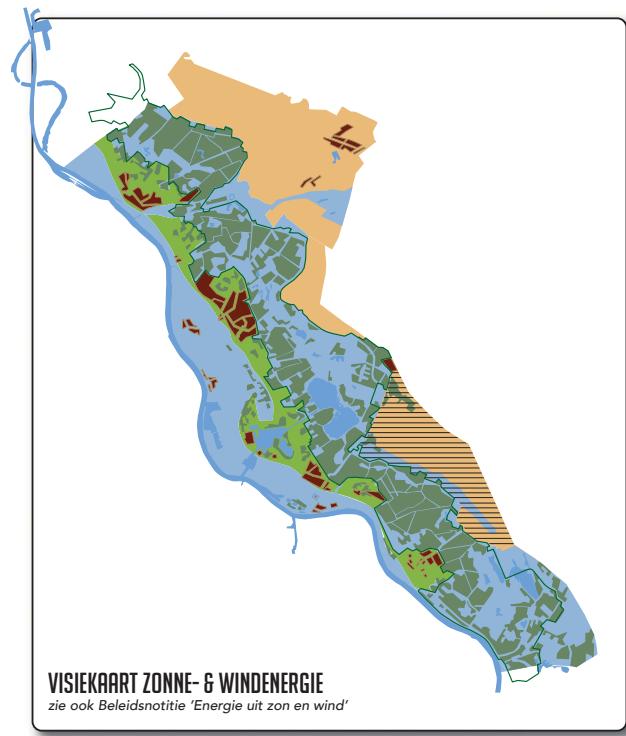
De in dit hoofdstuk beschreven keuzes zijn vertaald in een integrale Visiekaart 2030. De basis van de kaart wordt gevormd door een zonering van de gemeente, waarbij maat en schaal van het onderliggende landschap sterk sturend zijn. Daaroverheen is een ruimtelijke vertaling gemaakt van de verschillende voorstellen en ingrepen.

OMGEVINGSVISIE BERGEN 2030

VISIEKAART 2030

LEGENDA VISIEKAART 2030

zie voor onderbouwing hoofdkeuzes paragraaf 3.1
en voor de uitvoeringsagenda paragraaf 4.2

landschappelijke onderlegger

Laagterras

- Maasdal: behouden en versterken contrast open/dicht & steilranden op termijn alleen natuurinclusief boeren & landschapsherstel
- ontwikkeling recreatielandschap Maaspark Well
integrale gebiedsontwikkeling, dijkversterking & -verlegging

Middenterras

- mozaïekzone met kleinschalig landschap op de overgang van laag- naar middenterras ontwikkeling van kenmerkende landschappelijke, natuurlijke en cultuurhistorische waarden i.c.m. onderzoeken mogelijkheden voor kleinschalige ontwikkelingen op het gebied van recreatie, wonen, (zorg)voorzieningen & landbouw
- Nationaal Park De Maasduinen
behouden en versterken natuur, landschap & recreatie
- bosgebied
overwegend in Nationaal Park De Maasduinen en mozaïekzone
- beekdal Eckeltsche Beek
behoud en herstel landschappelijke elementen, natuurincl. landbouw & natuurontwikkeling
- landgoed Bleijenbeek
integrale ontwikkelingsopgave gericht op versterking ruimtelijke kwaliteit
- primair agrarisch landschap
ruimte voor grootschalige landbouw & beperkt ruimte voor intensieve veehouderij
- agrarisch landschap
ruimte voor (kleinschalige) landbouw
- concentratiegebied glastuinbouw
als onderdeel van het toekomstig Energielandgoed Wells Meer
- agrarisch landschap met kwaliteiten (o.b.v. Bestemmingsplan Buitengebied 2018) ontwikkelen van kenmerkende landschappelijke, natuurlijke en cultuurhistorische waarden in delen randzone i.c.m. onderzoeken mogelijkheden voor kleinschalige ontwikkelingen op het gebied van landbouw, recreatie & (zorg)voorzieningen

routes & structuren

- bakenstructuur, afvoerend richting Maas
beekherstel & accentueren in het landschap
- karakteristieke laanbeplanting, houtwanden & heggen
behouden en herstellen
- nieuwe landschapsstructuren toevoegen
houtwanden, laanbeplanting, singels e.d.
- herstel Maasheggenlandschap
in laagterras, vooral ten noorden van Maaspark Well
- integrale gebiedsontwikkeling dijkversterking en -verlegging rond Well & Nieuw Bergen
- realiseren groene rivier (hoogwatergeulen) i.c.m. natuurinclusief boeren tussen 'oud' en 'nieuw' Well & bij Afferden (indicatief)
- steilranden
accentueren in het landschap
- ontwikkelen van een veilige N271 tot etalage van (regionale) gebiedskwaliteiten o.a. door realiseren markante rotondes op cruciale plekken
- realiseren doorgaande fietsroutes langs Maas, door NP De Maasduinen & met omgeving ontbrekende schakels invullen & routeaanduiding verbeteren

dorpen & clusters

- recreatie concentreren in 3 gebieden met eigen identiteit en bezoekerscentrum
hoogwaardige schakels tussen Maas en Nationaal Park De Maasduinen

- Afferden & Bleijenbeek: verblijfsrecreatie, extensieve sportvoorzieningen & natuur
- Het merengebied: knooppunt voor (water)recreatie & natuur
- De Hamert: recreatieve ometjes & natuur

- centraal voorzieningencentrum Nieuw Bergen
behouden & versterken

- lokale centra voor voorzieningen en zorg in Afferden, Siebengewald, Well & Wellerloo
behouden & versterken

- overige dorpen

- bedrijfenterrein / verblijfsrecreatie

- verduurzamen bestaande bebouwing

projecten die geen deel uitmaken van de Omgevingsvisie 2030

- projectgebied Energielandgoed Wells Meer
realiseren grootschalige duurzame energieopwekking

LEGENDA VISIEKAART ZONNE- & WINDENERGIE

zie ook Beleidsnotitie 'Energie uit zon en wind'

zonerking

- zone 1
kwetsbare landschappen
bos & natuur
bebouwde kom en recreatieveverblijf
opwekken zonne-energie voor eigen gebruik toegestaan
op daken en overkappingen (*)

- zone 2
mozaïeklandschap
opwekken zonne-energie voor eigen gebruik toegestaan
op daken en overkappingen (*) + bij uitzondering binnen erf, tuin en bouwlak (*)

- commercieel opwekken zonne-energie in zone 1 en 2:
alleen op (bedrijfs)daken

- zone 3
grootschalige ontginningen
zonneweides voor commercieel gebruik landschappelijk inpasbaar (*) +
opwekken zonne-energie voor eigen gebruik toegestaan
op daken en overkappingen (*) + bij uitzondering binnen erf, tuin en bouwlak (*)

- voorkeurslocatie ontwikkeling zonneweides en windpark
Project Energielandgoed Wells Meer

(*) zie Beleidsnotitie 'Energie uit zon en wind' voor inpassingseisen

aanvullende legenda

- grens Nationaal Park De Maasduinen

4

Uitvoering

Vooraf

In dit hoofdstuk komen de praktische aspecten rond de Omgevingsvisie aan bod. Allereerst wordt ingegaan op de status van de Omgevingsvisie en de vervolgstappen om tot vaststelling te komen. Vervolgens worden - op basis van de ambities die in het vorige hoofdstuk zijn beschreven - de verschillende concrete projecten op een rij gezet. Tot slot wordt ingegaan op mogelijke instrumenten die ingezet kunnen worden om projecten en ambities van de grond te krijgen.

4.1 Status & proces

Officiële planvorm

In de nog vast te stellen Omgevingswet vormt de Omgevingsvisie een van de officiële planvormen. Verwacht wordt dat de Omgevingswet in 2021 in werking zal treden. Tot die tijd functioneert deze Omgevingsvisie Bergen als een Structuurvisie volgens de Wet ruimtelijke ordening (Wro). In de Wro is ook de structuurvisie een officiële planvorm.

Zelfbindend document

Voor zowel een Omgevingsvisie als een Structuurvisie geldt dat ze geen juridische status hebben. Het zijn zogenaamde 'zelfbindende documenten', wat betekent dat het gemeentebestuur zichzelf verplicht er naar te handelen. Daarnaast worden de hoofdlijnen doorvertaald in Bestemmingsplannen en - na vaststelling van de Omgevingswet - in Omgevingsplannen. Deze zijn wel juridisch bindend en bevatten verplichtingen naar burgers toe.

Vaststellingsprocedure

De ontwerp-Omgevingsvisie is in de herfst van 2018 bestuurlijk besproken en vrijgegeven voor inspraak. Aan het eind van de inspraakprocedure is op 15 januari 2019 een inloopavond gehouden waar mensen zich nader lieten informeren over de Omgevingsvisie.

De binnengekomen reacties op de ontwerp-Omgevingsvisie zijn in een Nota Zienswijzen opgenomen en beantwoord. In die Nota is ook aangegeven welke aanpassingen en actualisaties zijn voorgesteld voor het ontwerp van de Omgevingsvisie. De definitieve Omgevingsvisie is daarna in 2019 door de gemeenteraad vastgesteld.

4.2 Overzicht projecten & ambities

Aanzet voor concrete projecten

Een Omgevingsvisie is een plan op hoofdlijnen, gericht op de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving binnen de hele gemeente. Veel van de ambities en projecten die in de Omgevingsvisie worden beschreven geven daarom vooral een gewenste ontwikkelingsrichting aan. Ze zullen in de komende jaren verder worden ingevuld in (sectorale) uitwerkingsplannen en projecten. Een goed voorbeeld hiervan is de wens om het netwerk van fiets- en wandelroutes verder uit te bouwen en ontbrekende schakels in te vullen. Op de Visiekaart is het wensbeeld op hoofdlijnen aangegeven. Daarnaast is aangegeven waar sprake is van ontbrekende schakels. De komende periode zal dit verder worden uitgewerkt en worden vertaald in concrete plannen voor de aanleg van nieuwe fiets- en wandelroutes.

Thema's	Ambities	Deelproject(en)	Partijen
<i>Identiteit</i>	De meest toekomstbestendige gemeente van Nederland	Zie thema's Duurzaamheid, Landschap, Water, Natuur & Recreatie	
	Versterken identiteit(en) verschillende kernen en behoud sociale samenhang	Zie thema's Wonen, Voorzieningen, Leefomgeving & Leefklimaat	
<i>Duurzaamheid</i>	Bergen energie onafhankelijk in 2030	Project Energielandgoed Wells Meer (<i>fase 2 e.v.</i>)	gemeente, provincie, ontwikkelaars, energiebedrijven, grondeigenaren, agrariërs, bewoners enz.
		Ontwikkelen kenniscentrum duurzame energie	gemeente, agrariërs, ondernemers
		Verduurzamen bestaande bebouwing (Programma VerduurSAMEN 2030)	gemeente, corporatie, ondernemers, bewoners, energiebedrijven, transport & logistiek enz.
		Energiebesparing (Programma VerduurSAMEN 2030)	
		Communicatie: kennis en bewustwording	gemeente, corporatie, ondernemers, energiebedrijven enz.
		Circulaire economie verkenning	gemeente
<i>Landschap & landbouw</i>	Herkenbaar houden en versterken landschapstypen	Landschapsherstel Maasdal	gemeente, provincie, agrariërs, RWS, natuurorganisaties
		Versterken randen Nationaal Park De Maasduinen	gemeente, provincie, agrariërs, SBB, natuurorganisaties
	Afstemmen landbouw op landschap	Natuurinclusieve landbouw Maasdal	gemeente, provincie, agrariërs, waterschap, natuurorganisaties
		Saneren glastuinbouw in laagterras	gemeente, provincie, agrariërs
	Omslag naar duurzame landbouw	Pilotproject natuurinclusieve landbouw opzetten	gemeente, provincie, agrariërs, natuurorganisaties
		Onderzoek naar Pachtbeleid als instrument om samen met stakeholders onze ambities (mede) te realiseren	gemeente, provincie, agrariërs, natuurorganisaties
	Woon- en leefkwaliteit	Actualiseren geurverordening (op basis van een gebiedszonering)	gemeente, bewoners, agrariërs
<i>Waterbeheer</i>	Maatwerk bij dijkversterking	Dijkversterking Bergen-Aijen (<i>gerealiseerd</i>) en Afferden (<i>in uitvoering</i>)	gemeente, provincie, RWS, waterschap, bewoners, ondernemers
		Dijkversterking Well (deelgebied De Kamp) en groene rivier	
	Water langer vasthouden	Hoeveelheid verharding terugdringen	gemeente, bewoners, ondernemers
		Beekherstel (waterberging, ecologie & recreatie)	gemeente, provincie, agrariërs, RWS, natuurorganisaties
		Limburgse Integrale Wateraanpak (LIWA)	waterschap (gemeente haakt aan)
<i>Natuur</i>	Behoud aanwezige natuurwaarden	Terugdringen grondwateronttrekking anders dan voor de drinkwatervoorziening	gemeente, provincie, agrariërs, ondernemers, waterschap
		Terugdringen stikstofbelasting	gemeente, provincie, agrariërs, natuurorganisaties, ondernemers, transport & logistiek
		Tegengaan verdroging Nationaal Park De Maasduinen (o.a. door vernatten ontginningen)	gemeente, provincie, agrariërs, natuurorganisaties
	Vergroten biodiversiteit	Versterken randen Nationaal Park De Maasduinen	gemeente, provincie, agrariërs, SBB, natuurorganisaties
		Verduurzamen landbouw en herstel akkerranden	gemeente, provincie, agrariërs, natuurorganisaties

Recreatie	Kwaliteitsslag recreatievoorzieningen	Kwaliteitsslag (grootschalige) terreinen Uitbouwen van de drie recreatieve concentratiegebieden Toevoegen kleinschalige voorzieningen Verbeteren netwerk van fiets- en wandelroutes N271 als etalage: kwaliteitsslag afslagen	gemeente, provincie, ondernemers gemeente, provincie, ondernemers gemeente, ondernemers gemeente, provincie, grondeigenaren, natuurorganisaties gemeente, provincie, grondeigenaren
Wonen	Aantrekkelijke woongemeente	Nieuwe woonmilieus aanbieden Meer kansen voor kleinschalige bedrijvigheid Aanpassen bestaande woningvoorraad Ontwikkelen beleid huisvesting arbeidsmigranten (short stay)	gemeente, ontwikkelaars, bewoners gemeente, provincie, ondernemers, bewoners gemeente, provincie, corporatie, bewoners, ondernemers
Voorzieningen	Voorzieningen bereikbaar houden	In alle kernen ruimte bieden voor ontmoeting Handhaven voorzieningen op het gebied van sport, onderwijs en positieve gezondheid (zorg) in vijf hoofdkernen Verbeteren kleinschalig openbaar vervoer Ruimte bieden voor voorzieningen tijdelijke zorg	gemeente, dorpsraden, bewoners gemeente, zorgaanbieders, schoolbesturen, verenigingen, ondernemers, dorpsraden gemeente, provincie, ondernemers, transport & logistiek gemeente, zorgaanbieders, ondernemers
Leefomgeving	Realiseren gezonde leefomgeving	Realiseren buitenruimte die uitnodigt tot bewegen en ontmoeting Mensen aanzetten tot meer bewegen (activiteiten) Onderzoek mogelijkheid zwembad van Vakantiepark Leukermeer ook voor lokale sportbeoefening en beweging te gebruiken.	gemeente, dorpsraden, bewoners gemeente, verenigingen, dorpsraden, bewoners gemeente, lokale bewonersgroepen, vakantiepark Leukermeer
Leefklimaat	Verbeteren leefklimaat	Vergroenen van de (grottere) kernen Verbeteren verkeersveiligheid N271 en wegen buitengebied Kwaliteitsslag dorpscentrees en buitenruimte	gemeente, dorpsraden, bewoners, ondernemers gemeente, provincie, Trendsportal, transport & logistiek gemeente, dorpsraden, bewoners, ondernemers
Implementatie	Implementatie in organisatie	Gemeentelijke uitwerking	gemeente
		Alle sectoren	gemeente

Het is goed om daarbij in het achterhoofd te houden dat een Omgevingsvisie gericht is op de lange termijn. De Visiekaart schetst het idealbeeld in 2030. Het is onmogelijk om alle wensen in één keer te realiseren. Soms kan dat wel, soms is het een kwestie van afwachten tot zich een kans voordoet. In alle gevallen zal de gemeente zich actief inzetten om het in deze Omgevingsvisie geschatste beleid te realiseren.

Overzicht projecten & ambities

In de bijgevoegde tabel wordt een overzicht gegeven van de projecten en ambities uit deze Omgevingsvisie. Dit overzicht vormt als het ware de ruim-

telijke agenda van Bergen voor de periode tot 2030. Waar mogelijk wordt aangegeven welke partijen idealiter bij verdere ontwikkeling betrokken zijn of moeten worden. De projecten en ambities zijn ingedeeld op basis van de tien hoofdthema's uit het vorige hoofdstuk.

Uitnodiging aan de samenleving

Zoals gezegd zal de gemeente actief gaan werken aan het realiseren van de projecten en ambities die in deze visie zijn beschreven. Bergen voert van oudsher een actief grondbeleid, waarbij veel gronden in eigendom van de gemeente zijn. Daarnaast hebben andere overheden en bijvoorbeeld Staats-

bosbeheer veel gronden in de gemeente in handen. Tegelijkertijd is de gemeente zich er van bewust dat de opgaven waar Bergen voor staat niet alleen door de gemeente kunnen worden gerealiseerd. Deze visie vormt daarom ook nadrukkelijk een uitnodiging aan de samenleving om zelf met passende initiatieven te komen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de ambitie om in 2030 energie onafhankelijk te zijn. Zonder actieve inbreng van bewoners en bedrijven is deze doelstelling niet haalbaar. De gemeente zal hierover regelmatig het gesprek aangaan met bewoners en ondernemers.

Procedure

Deze uitnodiging aan de samenleving is niet vrijblijvend. Als sprake is van een initiatief, dat weliswaar strijdig is met het vigerende bestemmingsplan maar wel passend, zal de gemeente zo veel mogelijk meewerken aan realisatie. Voor het afwegen van initiatieven en plannen wordt de volgende procedure gehanteerd:

- Een initiatief of plan wordt eerst beoordeeld op de betekenis voor de gemeente als geheel. Dat betekent bijvoorbeeld dat een initiatief moet bijdragen aan het groene imago van Bergen.
- Daarnaast wordt een initiatief beoordeeld op de mate waarin het voldoet aan de in deze Omgevingsvisie geformuleerde ambities en doelstellingen en of het aansluit op de concrete projecten die zijn beschreven.
- Vervolgens wordt beoordeeld of de locatie voldoende geschikt is voor de ontwikkeling van het initiatief. De zonering die in de Visiekaart 2030 is vastgelegd speelt daarbij een belangrijke rol. Het initiatief moet passen bij de omgeving en de maat en schaal van het landschapstype waarin het initiatief is gedacht.
- Tenslotte wordt beoordeeld of de invulling van de locatie voldoende bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit van de locatie en directe omgeving.

Dit betekent dat een ruimtelijke inpassing op drie schalen van toepassing is: op structurniveau, op locatieniveau en op inrichtingsniveau. Een kader voor ruimtelijke kwaliteit, landschappelijke inpassing en behoud erfgoed wordt momenteel geboden in het recente Bestemmingsplan Buitengebied

van 2018 en in de Structuurvisie+ 2014 (hoofdstuk 2.3. Toepassing van het Limburgs Kwaliteitsmenu). Het Gelders Genootschap toetst of voldaan wordt aan de eisen tot kwaliteitsverbetering in het LKM. Als deze ruimtelijke en functionele quickscan met succes is doorlopen zal de gemeente een principebesluit nemen en waar nodig en mogelijk bijdragen aan realisatie. Dit uiteraard binnen de geldende juridisch-planologische kaders en de daaraan verbonden procedures.¹

Initiatieven die tot doel hebben de sociale cohesie te versterken of te bevorderen worden positief bekeken. Denk bijvoorbeeld aan een buurtbus, een spelletjesmiddag, bewegen op muziek e.d.

4.3 Instrumentarium

Ontwikkelingen op gang brengen

In het vorige hoofdstuk is bij een aantal ambities aangegeven dat de ontwikkeling van nieuw, of het uitbouwen van bestaand instrumentarium interessant kan zijn. Dergelijk instrumentarium heeft met name tot doel ontwikkelingen van de grond te krijgen op gebieden waar de gemeente niet direct grip op heeft. Denk bijvoorbeeld aan het verduurzamen of beter levensloopbestendig maken van particulier woningbezit. Met name op het gebied van duurzaamheid, wonen en leefbaarheid wil de gemeente de komende jaren onderzoeken of aangepast of nieuw instrumentarium nuttig kan zijn. De mogelijkheden en kansen zijn hierna samengevat.

Instrumentarium duurzaamheid

Nieuw instrumentarium op het gebied van duurzaamheid is vooral gericht op het op gang brengen

van kleinschalige duurzaamheidsprojecten, zoals het verduurzamen van woningen en bedrijven. De volgende instrumenten kunnen daarbij helpen:

- Energievisies voor de dorpen, waarin per dorp wordt bekeken waar duurzaamheidswinst mogelijk is en waarmee mensen enthousiast worden gemaakt om zelf met initiatieven te komen.
- Subsidieregelingen om verduurzaming van woningen op gang te brengen. Daarnaast kan onderzocht worden of ook op dit onderwerp een actieve benadering van de gemeente, vergelijkbaar met het afkoppelen van het hemelwater op De Flammert, een nuttige bijdrage kan leveren.
- De verkoop van een woning is een cruciaal moment dat kan worden aangegrepen om een slag te maken met duurzaamheid. Zo kunnen er strengere eisen worden gekoppeld aan het al bestaande energielabel van woningen.
- Het Bestemmingsplan Buitengebied 2018 biedt mogelijkheden voor het aantrekkelijker maken van duurzaam bouwen, door bouwmogelijkheden te verruimen bij een aantoonbaar duurzame bouwaanvraag. Waar mogelijk wordt dit instrumentarium verder uitgebouwd.

Instrumentarium wonen

Instrumentarium op het gebied van wonen is vooral gericht op het versneld aanpassen van het woningaanbod op de veranderende vraag:

- In verschillende gemeenten lopen projecten op het gebied van 'ruilverwonen', waarbij binnen een dorp actief wordt gezocht naar mogelijkheden om de doorstroming op gang te brengen. Indien nodig vindt daarbij beperkte ver- of nieuwbouw plaats.

1. Deze procedure vormt een voortzetting van de procedure die in de Structuurvisie+ 2014 is vastgelegd.

- Het combineren van budgetten. Er zijn nu budgetten voor verduurzaming, zorg aan huis enz. Wellicht kan bij integrale ontwikkeling werk met werk worden gemaakt.
- Subsidieregelingen benutten om de omvorming op gang te helpen. Zo geeft de provincie Limburg subsidie voor het levensloopbestendig maken van woningen.

Instrumentarium leefbaarheid

Het is een landelijke trend dat een steeds groter beroep wordt gedaan op eigen inbreng vanuit de dorpen om de leefbaarheid op peil te houden. Op dit gebied lopen in Bergen al enkele initiatieven, zoals bijvoorbeeld het 'green team' in Wellerloo. Daarnaast zijn de volgende mogelijkheden interessant:

- Er kunnen sociale wijk- of dorpsteams worden opgezet. Denk bijvoorbeeld aan een netwerk tegen eenzaamheid en een jongerencoach. Het ligt voor de hand dat de gemeente hiervoor een professionele aanzet geeft, op basis waarvan het contact en de samenwerking met de dorpsraden worden gezocht.
- De gemeente wil onderzoeken of contracten met de dorpen kunnen worden afgesloten, bijvoorbeeld op het gebied van onderhoud van de openbare ruimte. Daarbij kan een deel van het beschikbare budget aan de dorpen worden overgedragen.

Bestaand instrumentarium

Nieuw instrumentarium kan worden ingezet naast bestaand instrumentarium, zoals bijvoorbeeld de regionale aanpak voor een vitale verblijfsrecreatieve sector (Actieprogramma Vrijtijdseconomie).

4.4 Kostenverhaal

Kostenverhaal

Volgens de Wro zijn gemeenten verplicht om de kosten van investeringen waarvan private partijen profijt hebben te verhalen. In de wet wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende soorten kosten:

- *bovenwijkse voorzieningen*
Bij het bouwen van huizen of de aanleg van een bedrijventerrein is het vrijwel altijd noodzakelijk om ook wegen, openbaar groen en bijvoorbeeld waterberging te realiseren. De kosten hiervoor worden meestal voor het grootste deel binnen een concreet bouwproject gemaakt en komen daarmee automatisch voor rekening van de ontwikkelende partij. Daarnaast zorgen nieuwe ontwikkelingen over het algemeen ook voor een toename van het verkeer of een toenemende parkeervraag buiten het directe plangebied. De ingrepen die hiervoor noodzakelijk zijn worden bovenwijkse voorzieningen genoemd en de kosten ervan kunnen (deels) op ontwikkelende partijen worden verhaald.² Om kosten van voorzieningen te mogen verhalen moet voldaan worden aan de zogenaamde ptp-criteria: proportionaliteit, toerekenbaarheid en profijt. Met andere woorden: er moet aangetoond worden in welke mate een ingreep terug te voeren is tot een bepaalde ruimtelijke ontwikkeling.
- *bovenplanse kosten*
Daarnaast is het mogelijk om de tekorten van de ene ontwikkeling (deels) te dekken uit de opbrengsten van een of meer andere ontwikkelingen. Dit heet bovenplanse vereening. Daarbij gaat het om ontwikkelingen buiten het plan-

2. Voorwaarde hiervoor is dat ze voorkomen op de zgn. kostensoortenlijst (artikel 6.2.4 - 6.2.5 Bro).

gebied en ook los van een (bouw)plan, maar waarvan dat plan wel kan profiteren. Die meerwaarde voor het betreffende plan moet worden aangetoond. Als kosten door middel van een exploitatieplan worden verhaald moet net als bij het kostenverhaal voor bovenwijkse voorzieningen worden aangetoond in welke mate een plan daar financieel van profiteert. Dit beginsel van profijt, toerekenbaarheid en proportionaliteit is alleen effectief te maken in zeer concrete situaties.

bijdragen ruimtelijke ontwikkeling

De Wet ruimtelijke ordening biedt ook de mogelijkheid van 'bijdragen aan de ruimtelijke ontwikkeling'. Dat zijn bijdragen aan de kosten die gemaakt moeten worden om de gemeente als geheel verder te ontwikkelen. Daarbij moet gedacht worden aan bijdragen voor natuurontwikkeling, nieuwe recreatiegebieden, aanpassing van de watersystemen en maatschappelijke en culturele voorzieningen.³ Hieronder vallen ook investeringen in landschapsverbetering als tegenprestatie voor het ontwikkelen van nieuwe stedelijke functies. De wetgever stelt hier niet de eis van profijt, toerekenbaarheid en proportionaliteit, maar er moet wel sprake zijn van samenhang. Vandaar dat het hier per definitie gaat om een bijdrage, waarvan de hoogte het resultaat is van overleg. De ruimtelijke ontwikkeling waarvoor een bijdrage wordt gevraagd, moet zijn vastgelegd in een Structuurvisie of Omgevingsvisie.

Afzonderlijke Nota Kostenverhaal

Aangezien het ondoenlijk is om op dit moment in beeld te brengen welke projecten exact zullen worden opgestart in de periode tot 2030 en wat de

3. Dit zijn ingrepen die niet voorkomen op de eerder genoemde kostensoortenlijst.

kosten daarvan zullen zijn, kiest de gemeente voor een getrapte opzet. Daarbij worden de stappen onderbouwing, berekening en toepassing onderscheiden. Hiermee wordt voorkomen, dat de Omgevingsvisie steeds moet worden bijgesteld.

- onderbouwing

Deze Omgevingsvisie legt de ruimtelijke basis voor het verhalen van kosten, door de ambities te beschrijven en door de verschillende projecten die daarbij horen te benoemen en te onderbouwen.

- berekening

De projecten uit deze structuurvisie vormen de basis voor kostenverhaal en worden verankerd in een nog op te stellen Nota Kostenverhaal. In die Nota wordt de toepassing van kostenverhaal uitgewerkt. De Nota zal periodiek geactualiseerd worden aan de hand van de actuele marktontwikkelingen. De Omgevingsvisie is er weliswaar de basis voor, maar hoeft daarbij niet telkens te worden herzien.

- toepassing

Bij concrete gebiedsontwikkeling vindt de feitelijke toepassing van kostenverhaal plaats.

Anterieure overeenkomsten

Bij nieuwe ontwikkelingen zijn er twee opties voor het verhalen van kosten. De eerste optie bestaat eruit in overleg met de ontwikkelende partij een bijdrage vast te stellen, bijvoorbeeld een bedrag per woning of uit te geven vierkante meters bedrijventerrein. Dit heet een anterieure overeenkomst. De tweede optie is een bijdrage verplicht op te leggen bij afgifte van een bouwvergunning, op basis van een exploitatieplan. De voorkeur van de gemeente

Bergen gaat uit naar het afsluiten van anterieure overeenkomsten. Dit op basis van goed overleg met ontwikkelende partijen, waarbij oog is voor elkaarbelangen.⁴

Limburgs Kwaliteitsmenu

Deze Omgevingsvisie biedt beperkte mogelijkheden voor het realiseren van kleinschalige ontwikkelingen in het buitengebied, met name in de mozaïekzone. Dit echter altijd op voorwaarde dat rode ontwikkelingen leiden tot aanvullende landschappelijke kwaliteiten. Hiermee wordt aangesloten op het Limburgs Kwaliteitsmenu (LKM). Het LKM geldt voor alle ‘rode ontwikkelingen’ zoals woningbouw, een bedrijfsuitbreiding, nieuwe agrarische bedrijven enzovoorts. Dergelijke ontwikkelingen zijn alleen mogelijk als ze leiden tot een kwaliteitsverbetering van datzelfde buitengebied. Het kan daarbij gaan om kwaliteitsverbetering op de plek van de ingreep, maar ook om het realiseren van kwaliteitsverbetering in groter verband in de vorm van bijvoorbeeld de aanleg van nieuwe natuur of landschapselementen.

Vanaf 1 januari 2012 zijn Limburgse gemeenten zelf verantwoordelijk voor de advisering over ingediende plannen. Als gemeenten nieuwe ontwikkelingen in het buitengebied willen toestaan, dan moeten zij o.a. invulling geven aan een onafhankelijke en deskundige advisering door een (regionale) kwaliteitscommissie. Het Gelders Genootschap toetst of wordt voldaan aan de modules zoals deze zijn vastgelegd in het LKM en toetst of er sprake is van een kwaliteitsverbetering.⁵ Deze regeling is ook in Bergen van toepassing.

4. Deze opzet voor kostenverhaal sluit aan op de opzet die in de Structuurvisie+ 2014 is beschreven.

5. Bronnen: Limburgs Kwaliteitsmenu en Kwaliteitscommissielimburg.nl.

De bijdragen die in het kader van het LKM aan ontwikkelende partijen worden gevraagd zijn eveneens een vorm van kostenverhaal. Ze vallen onder de noemer ‘bijdragen ruimtelijke ontwikkeling’.

4.5 Aanvullende opmerkingen

Uitwerkingen

De gemeente Bergen heeft er bewust voor gekozen een beknopte Omgevingsvisie op te stellen. Sommige onderwerpen behoeven echter nadere uitwerking. Bij deze Omgevingsvisie Bergen 2030 hoort een losse Beleidsnotitie Zon en Wind. Deze vormt een uitwerking voor het onderdeel duurzame energie.

Een ander onderdeel dat in relatie tot deze Omgevingsvisie nadere uitwerking behoeft zijn milieu-aspecten op het gebied van leefbaarheid. Het gaat dan onder andere om onderwerpen als geluid- en geurbelasting, luchtkwaliteit, stikstofdepositie, fijnstof, lichtverontreiniging, gezondheid en externe veiligheid en om een gebiedsgerichte precisering. Hiervoor zal zo spoedig mogelijk een vergelijkbare uitwerking worden opgesteld, die ruimte biedt voor meer detail en inzoomen op lagere schaal.

PlanMER

Voor deze Omgevingsvisie is geen plan-MER opgesteld. Waar er sprake is van (lopende) m.e.r.-plichtige projecten, wordt verwezen naar de plan- en m.e.r.-procedure voor het betreffende project en is dit project losgekoppeld van (de besluitvorming) over deze omgevingsvisie. Het project Energielandgoed Wells Meer is hiervan een voorbeeld.

Bronnen

- Algemene Hoogtekaart Nederland (AHN).
- Antea Group, Notitie reikwijdte en detailniveau, Energiedlandschap Wells Meer te Bergen (2018).
- Antea Group, Plan van Aanpak, Energiedlandschap Wells Meer te Bergen (2018).
- Antea Group, Visie openbare ruimte gemeente Bergen (2018).
- BMC, Van kwetsbaarheid naar kans: met wie kunnen we bergen verzetten, Kansen voor regionale samenwerking (2013).
- Bosland adviesbureau, Landschapsplan gemeente Bergen (2012).
- BRO, Structuurvisie+ 2014, bouwen aan de toekomst (2014).
- CBS, gegevens gemeente Bergen.
- Commissie voor de milieu-effectrapportage, Bestemmingsplan Buitengebied 2018, toetsingsadvies over het milieueffectrapport (2018).
- Commissie voor de milieu-effectrapportage, Hoogwaterbeschermingsprogramma Noordelijke Maasvallei, dijktraject Well (advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport) (2018).
- Croonenburo5, Bestemmingsplan Buitengebied gemeente Bergen (2018).
- Gelders genootschap, Kwalitatieve beoordeling landschap en cultuurhistorie, t.b.v. milieueffectrapportage Siebengewald (2013).
- Gemeente Bergen, Coalitieprogramma 2018 - 2022 (2018).
- Gemeente Bergen, Energievisie gemeente Bergen, samen op weg naar een energieneutraal Bergen (2017).
- Gemeente Bergen, Plan van aanpak opstellen Omgevingsvisie (2017).
- Gemeente Bergen, Startnotitie Omgevingsvisie (2017).
- Gemeente Bergen, Inventarisatie trends en ontwikkelingen (2017).
- Gemeente Bergen, Routekaart VerduurSAMEN 2030, voor een energieonafhankelijk Bergen in 2030 (2018).
- Gemeente Bergen, Uniek energiedlandschap Wells Meer, Haalbaarheidsverkenning (2017).
- Gemeente Bergen, Structuurvisie Energelandgoed Wells Meer (Kuiper comp. sept 2018)
- Gemeente Bergen: MER energelandgoed Wells Meer (Anteagroep, augustus 2018)
- GGD Limburg-Noord, Gezondheid in beeld, gemeente Bergen, resultaten uit de volwassenen en ouderenmonitor (2012).
- Google.nl.
- H+N+S landschapsarchitecten, Handreiking ruimtelijke kwaliteit dijken in de Maasvallei 2016).
- H+N+S landschapsarchitecten, Handreiking ruimtelijke kwaliteit, dijkversterking noordelijke Maasdijken (2017).
- ICSB marketing en strategie, Verslag werksessie 'Bergen blikt vooruit' (2018).
- Infram, Bijzondere dijktrajecten van de bedijkte Maas (2017).
- Kennis voor klimaat, Klimaat en natuur en landbouw (2014).
- Kennis voor klimaat, Multifunctioneel landgebruik als adaptatiestrategie (2011).
- Krake, Eerste bevinden diepte-interviews met sleutelpersonen en stakeholder, Afferden, gemeente Bergen (2017).
- Markhoor, Strategische co-creatie bij gemeente Bergen (2013).
- Ministeries van I&M/EZ/BZK, Klimaat Energie Ruimte (2018).

- Overlegorgaan Nationaal Park De Maasduinen, Nationaal Park De Maasduinen op weg naar 2030 (2017).
- Pijnenburg, Vincent, De Euregio Rijn-Maas-Noord in kaart (2016).
- Pijnenburg, Vincent, Een toekomstperspectief voor het grensland (2017).
- Planbureau voor de leefomgeving, Scenario's voor milieu, natuur en ruimte gebruiken: een handreiking (2017).
- Platform 31, Toekomst van de binnenstad in een tijd van big data en circulaire economie (2018).
- Procap, In discussie over duurzaamheid, raadsbijeenkomst gemeente Bergen (2017).
- Provincie Limburg, Provinciaal waterplan 2016-20121 (2016).
- Provincie Limburg, Provinciale Omgevingsvisie Limburg (POL) (2014).
- Regio Venlo, Eerste actualisatie bestuursafspraken POL-uitwerkingen Noord-Limburg (2017).
- Regio Venlo, Regionale energievisie Noord-Limburg (g.d.).
- Regio Venlo, (concept) Regionale visie land- en tuinbouw Noord-Limburg (2018).
- Reith advies voor wonen en leefomgeving, Woonvisie gemeente Bergen 2017 - 2021 (2017).
- RiekBakkerAdvies, Strategische Regiovisie Bergen, Gennep, Mook en Middelaar (2010).
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Handreiking gezonde gemeente: gezonde leefomgeving (g.d.).
- Rijkswaterstaat, 32e voortgangsrapportage Zandmaas en Grensmaas (2017).
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), Zorgplicht drinkwater, wat betekent dit voor u? (2017).
- SAB, Structuurvisie Maaspark Well (2011).
- SAMR, Analyse duurzaamheid Niederrhein & Noord- en Midden-Limburg (2016).
- Seinpost, Economische Visie Bergen, ambtelijke sessie economische tafel Bergen (2018).
- Trendsportal, Slimme mobiliteit voor morgen.
- Waterpanel Noord, Bouwstenen voor water en klimaat, hoe integreren we water en klimaat in Omgevingsvisies (g.d.).
- Waterschap Limburg, Ruimtelijke kwaliteit Noordelijke Maasvallei, visie en leidende principes (2017).
- Waterschap Peel en Maasvallei, Dijkversterking Afferden (2016).
- Waterschap Peel en Maasvallei, Dijkversterking Bergen-Aijen (2016).
- Wijk, Ellen van, Verslag resultaten survey Afferden samen beter (2017).
- Witteveen + Bos, Voorkeursalternatief DR57 Nieuw-Bergen (2018).

Colofon

Deze Omgevingsvisie Bergen is opgesteld door bureau Nieuwe Gracht, in opdracht van de gemeente Bergen.

Bij deze Omgevingsvisie Bergen 2030 hoort een losse Beleidsnotitie Zon en Wind. Deze vormt een uitwerking voor het onderdeel duurzame energie.

bureau Nieuwe Gracht

- Robert Arends
- Wim Keijzers
- Jan Willem Tap

Begeleidingsgroep Gemeente Bergen

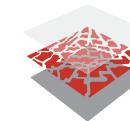
- Natascha Bakker
- Arno Derkx
- Stefan Kerkhoff

Bij het opstellen van deze Omgevingsvisie is dankbaar gebruik gemaakt van de inbreng van tal van actieve inwoners en maatschappelijke organisaties.

april 2019

45

BUREAU NIEUWE GRACHT

www.nieuwegracht.nl · bureau@nieuwengracht.nl
Keramus · Ravenoord 234 · 3523 DB Utrecht · 030-2310200

